

ŠKOLKA PRO MĚ

JAK SI UŽÍT ŠKOLKU ZÁBAVNĚ A CITLIVĚ.

ŠKOLKA PRO MĚ

JAK SI UŽÍT ŠKOLKU ZÁBAVNĚ A CITLIVĚ.

Autorky metodiky: Kristýna Pešáková, Lucie Čechovská, Petra Havlíková, Kristina Kvapilová, Eva Bartáková, Drahomíra Čechovská

Autorka textů Alex a jeho dinosauří parta, Pestré rodiny: Drahomíra Čechovská

Odborné konzultace: Filip Loski (organizace Trans*parent), Lucie Šebelová (pedagožka pro předškolní děti), Raina Ruschmann (organizace Samara – Verein zur Prävention von sexualisierter Gewalt), Lilly Axster (organizace Selbstlaut – Fachstelle gegen sexualisierte Gewalt an Kindern und Jugendlichen), Teresa Schweiger (organizace POIKA – Verein zur Förderung gendersensibler Bubenarbeit in Unterricht und Erziehung).

Ilustrace: Olena Ivanchenko, Anna Vančurová (Butterflies and Hurricanes)

Jazyková korektura: Drahomíra Čechovská

Grafická úprava a sazba: Denisa Kuimcidis

Vydalo NESEHNUTÍ v roce 2018, třída Kpt. Jaroše 18, 602 00 Brno, www.nesehnuti.cz

1. vydání

ISBN: 978-80-87217-54-2

Vytištěno na recyklovaném papíře.

Vznik publikace podpořila Rada vlády pro rovnost žen a mužů a Úřad vlády v rámci programu Podpora veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací v oblasti rovnosti žen a mužů na rok 2018.

ÚVODNÍ LIST

Práce s dětmi v mateřských školách, dětských skupinách a dalších předškolních zařízeních prochází v posledních letech změnami. Řada zařízení uplatňuje různé alternativní přístupy, myslí na výchovu směřující k ochraně životního prostředí, uplatňuje respektující přístup. Stále nám v České republice ovšem chybí materiály směřující k větší citlivosti vůči individualitám jednotlivých dětí, dívek, chlapců či těch, kteří nejsou tak jednoznačně vyhranění, ale i k individualitám a způsobu života jejich rodičů či lidí, kteří o ně pečují. Chybí také materiály, které by děti učily rozumět svému tělu, respektovat osobní hranice ostatních dětí, působily jako prevence nejen sexuálního násilí.

Dospělé osoby často chovají vůči dětem odlišná očekávání a jednájí s nimi odlišným způsobem na základě toho, jsou-li dívkami, či chlapci. Aktivitami, hračkami, knížkami, ale i přístupem pečujících osob i rodičů bývají dívky a chlapci v určitých aktivitách a typu chování podporováni, a od jiných zase odrazováni. Dívky bývají podporovány v péči o druhé, ve slovní komunikaci, v empatii, ve větší pasivitě a klidu, zatímco u chlapců je podporována spíše větší nezávislost, asertivita, dravost a fyzická aktivita. To ale vede k tomu, že chlapci jsou pak méně schopni mluvit o svých emocích nebo číst z výrazu tváře druhých, jak se cítí, zatímco dívky jsou méně nezávislé.

Následující pracovní listy se snaží ukázat cestu, jak s dětmi komunikovat a pracovat a zároveň respektovat jejich jedinečnost, ať již odpovídá společensky sdílené představě typické dívky či chlapce, nebo nikoliv.

Pracovní listy otevírají různá témata. Aktivita *Kouzelná krabička* dětem přibližuje různorodost skupin a jednotlivců, které mohou potkat ve svém blízkém okolí. Představuje jim lidskou různorodost z několika různých aspektů – pohlaví, etnicity, zdraví či věku takovým způsobem, aby děti měly možnost vnímat různorodost jako obohacující, nikoliv ohrožující zkušenost.

Aktivita *Moje tělo a prevence násilí* reaguje na rozšířený problém násilí v naší společnosti. Učí děti znát své tělo, komunikovat své osobní hranice a poznat a respektovat hranice druhých, umět vyjádřit nesouhlas, když se jim něco nelíbí nebo jim to není příjemné, rozpoznat problematiku situace, vyhledat pomoc.

Aktivita *Poznej, jaký má dinosaurus Alex den. Jak se dnes cítíš ty?* učí děti mluvit o tom, jak se cítí, a učí je rozpoznat emoce druhých. Rozvíjí v nich empatii k druhým lidem.

Aktivita *Pestré rodiny* učí děti přijímat nejrůznější podoby rodin, s nimiž se mohou setkávat. Ukazuje jim, že neexistuje jen jediný model rodiny.

Aktivita jsou inspirované dobrou praxí ze zahraničí, a zároveň jsou vytvořeny speciálně pro české prostředí. Doufáme, že vás budou inspirovat a pomohou vám reagovat na témata, se kterými se děti každodenně setkávají.

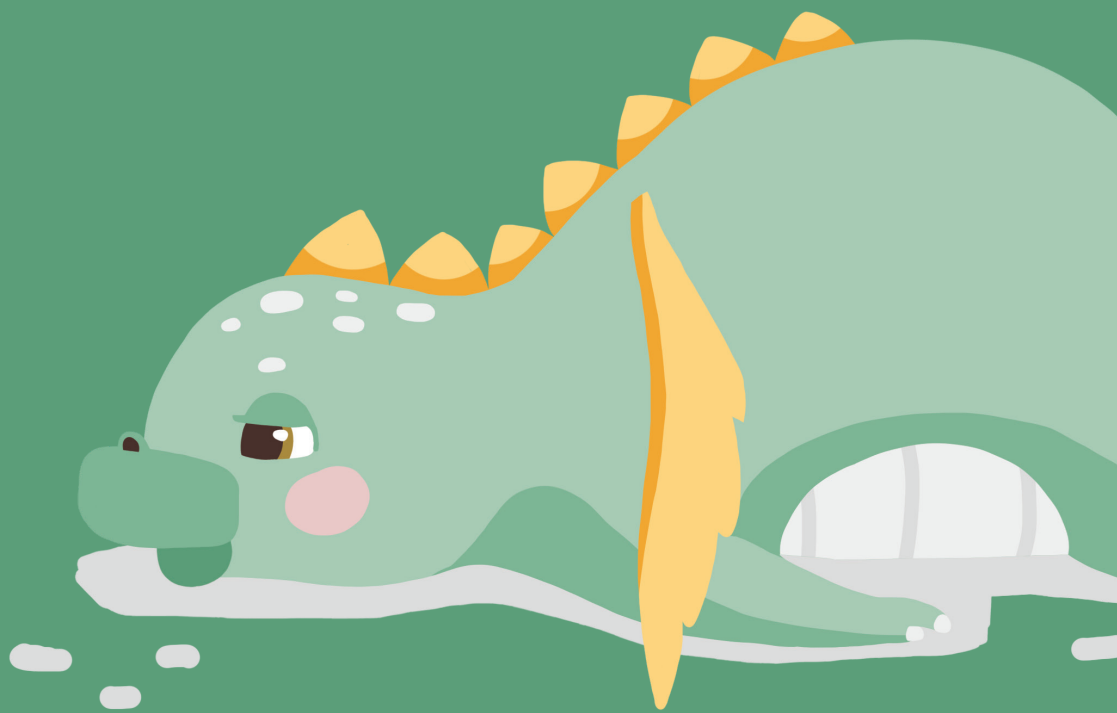
NESEHNUTÍ

Poděkování

Děkujeme zejména rakouským organizacím Samara, Poika a Selbstlaut za skvělou spolupráci a sdílení dobré praxe.

EMOCE

METODICKÝ LIST

Poznej, jaký má dinosaurus Alex den. Jak se dnes cítíš ty?

Doporučená velikost skupiny	10 dětí
Typ skupiny	smíšená
Věk	4–6 let
Pomůcky	sada ilustrovaných kartiček s emocemi (součást metodického materiálu) příběh Alex a jeho dinosauří parta (součást metodického materiálu) velký papír barevné fixy

CÍL AKTIVITY

Aktivita má za cíl představit dětem různé pocity, jejich pojmenování. Dát dětem prostor vyzkoušet si vědomě své emoce a emoce ostatních pojmenovat a respektovat je.

POPIS AKTIVITY

Aktivitu je možné realizovat buď během jednoho dne vždy s pauzami na jinou činnost, nebo v rámci několika dní. V takovém případě je vhodné aktivitu začít vždy přečtením úvodního příběhu nebo jeho zopakováním spolu s dětmi. Přesnou podobu aktivity volíme s ohledem na věk a zralost dětí tak, aby se na ni byly schopny soustředit.

Část 1: Čtení příběhu

Na začátku přečteme dětem příběh, ve kterém vystupuje postava dinosaura Alexe zažívající různé emoce. Emoce jsou ztvárněny na přiložených kartičkách. Během příběhu buď ukážeme dětem kartičky ilustrující danou emoci a pojmenujeme ji, nebo případně rozložíme před sebe sadu kartiček, a když se nějaká emoce v příběhu objeví, zeptáme se dětí, která kartička jí odpovídá. Na konci si můžeme spolu s dětmi s pomocí kartiček zopakovat, o kterých pocitech jsme mluvili a jak je prožíval dinosaurus Alex.

Část 2: Naše emoce a jejich prožívání

- Ukazujeme jednotlivé kartičky dětem a ptáme se jich:
- Kdy jste se takto cítili?

Příklad: Pamatujete si, jak dinosaura Alexe moc bolelo, když narazil do stromu? Kdy vás naposledy něco bolelo?

- Takto můžeme projít všechny kartičky a povídat si o dětských prožitcích pocitů nebo zvolit jen některé kartičky, na které děti reagovaly nejvýrazněji. Je vhodné kombinovat emoce s pozitivním, negativním i neutrálním prožíváním.

Část 3: Prožívání emocí ostatních

- Rozprostřeme na podlaze velký papír, na který jsme předkreslili tři barevně odlišené plochy, do nichž budou děti rozdělovat kartičky s emocemi. Vybídneme děti k roztřídění kartiček s emocemi do jednotlivých barevných ploch podle toho, kdy se cítí:
  1. dobře/příjemně
  2. špatně/nepříjemně
  3. třetí kategorie slouží pro pocity, kdy se necítíme ani dobře, ani špatně nebo se děti nemohou dohodnout, kam emoce patří
- V této části se zaměříme na to, jak rozpoznat emoce ostatních, na to, jak poznáme, že někdo prožívá emoci.

Příklad: Jak poznáme, že se někdo raduje? Např. usmívá se, skáče radostí.

Část 4: Jak s emocemi můžeme nakládat

- A co se dá dělat s tím, když člověk zažívá něco silného – nejčastěji se potřebujeme vyrovnat s nepříjemnými pocity?

Příklad: Jak můžeme někomu pomoci, když je smutný? Co můžeme udělat pro sebe, když se cítíme smutní?

- Přemýšlíme spolu s dětmi nad způsoby, jak někomu pomoci.
- Když je člověk smutný, tak:
  - » ho můžeme pohladit/obejmout
  - » promluvit si s ním o tom, co ho trápí
  - » hrát si s ním, aby přišel na jiné myšlenky
  - » ...

SHRNUTÍ AKTIVITY

Ukázali jsme si, že každý máme různé pocity, někdy se cítíme dobře, jindy špatně. Je v pořádku, že pocity máme, dáváme je najevo, a když chceme, povídáme si o nich s ostatními.

Když ztratíme oblíbenou hračku, tak někdo je smutný, někdo jiný zase může být nazlobený. Každý to prožíváme trochu jinak. Stejně tak každému z nás pomáhá něco jiného – někdo chce obejmout, další se potřebuje vyplakat.

ODBORNÁ VÝCHODISKA PRO VYUČUJÍCÍ

Chlapci a dívky jsou často vychovávaní k rozdílným věcem a rozdílné vlastnosti jsou u nich jejich okolím ceněny. Zatímco dívky jsou k vyjadřování emocí vedeny a jsou v něm podporovány, chlapcům je mnohdy vyjadřování emocí zakazováno (např. smutek či pláč).

Výzkumy ukazují, že rodiče komunikují jinak s dívkami a jinak s chlapci. V hovoru s dcerami užívají větší počet a pestřejší zásobu emocionálních výrazů než v hovoru se syny. Jedním z důsledků takto odlišného přístupu je, že již ve věku okolo šesti let dívky disponují větším počtem specializovanějších slov vyjadřujících emoce než chlapci.

Tato odlišnost ve výchově dívek a chlapců v předškolním věku má vliv na jejich schopnosti rozpoznávat pocity druhých lidí a rozumět jim i v budoucnu. V době nástupu do školy dívky obecně převyšují chlapce ve schopnosti interpretovat emoce a chování lidí ve svém okolí.

Aktivita, kterou máte před sebou, pracuje s tím, že emoce jsou součástí života mužů i žen, a proto považujeme za důležité, aby se s nimi naučili pracovat dívky i chlapci, aby v dospělosti měli možnost vést plnohodnotný emocionální život. Děti s dobrými emočními dovednostmi mají větší úspěch ve vzdělání i v zaměstnání, méně se dostávají do potíží se zákonem a mají méně psychických problémů.

NÁVAZNOST NA RVP

Tato aktivita pomáhá utvářet elementární předpoklady (vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty) důležité pro osobní rozvoj dítěte a jeho zapojení se do společnosti. Podporuje zejména jeho **kompetence sociální a personální** (projevení citlivosti a respektu k druhým, vnímání nespravedlnosti) a **kompetence komunikativní** (sdělování pocitů).

Ze **vzdělávací oblasti psychologické**, která cílí na podporu duševní pohody, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho citů i vůle, jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, aktivita konkrétně naplňuje několik záměrů. Děti se učí rozvíjet citové vztahy. Rozvíjejí své schopnosti a dovednosti umožňující jim pocity a prožitky vyjádřit, poznávají sebe sama a rozvíjejí pozitivní pocity k sobě. Posilují se tak **očekávané výstupy** RVP PV, kdy si děti uvědomují příjemné a nepříjemné citové prožitky, prožívají a projevují, co cítí, dokáží ovládnout své city a přizpůsobí jim své chování.

Záměry **vzdělávací oblasti interpersonální** jsou plněny činnostmi, které podporují uvědomování si vztahů mezi lidmi. Posilují se **očekávané výstupy** – porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad, chápat hodnotu každého člověka i přes jeho odlišnost, vnímat, co druhý potřebuje.

Aktivita je zaměřena i na **vzdělávací oblast biologickou**. Je plněn záměr osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře osobní pohody.

ZDROJE:

Damon, E. Jones, et al, Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship Between Kindergarten Social Competence and Future Wellness, *American Journal of Public Health* 105-11/2015, 2283-2290. Celý text naleznete na <https://ajph.aphapublications.org/doi/pdf/10.2105/AJPH.2015.302630>

Renzetti, Claire M., Curran, Daniel J., *Ženy, muži a společnost*, Praha: Karolinum 2003.

PRACOVNÍ LIST

Alex a jeho dinosauří parta

Když ráno sluníčko teplým paprskem pošimralo Alexe po čele, byl okamžitě probuzený. Otevřel oči a hned pusa od ucha k uchu. Usmíval se, protože na dnešek se moc těšil. Měl pro své kamarády připraveno překvapení. Ti budou koukat! Určitě z něho budou mít **radost**, jakou má on.

Musím vám, děti, prozradit, že Alex je dinosauřík, stejně jako jeho kamarádi Eli, Viki, Pinki a Sauri.

Takže když Alex zahlédl z výšky – uměl totiž létat – své kamarády dole na louce, hned si to k nim namířil. Hráli zrovna hru „na sochy“. To jeden zpívá písničku, při které ostatní tancují, ale jakmile zpěv ustane, musí všichni zůstat stát. Nesmí se pohnout, prostě zkamení jako sochy. Kdo se pohne, ten vypadává ze hry. Alex se zadíval, kdo zrovna vyhrává, když v tom najednou narazil do stromu a bum! No jasně, udělal si bouli. To byla **bolest**! Když to trochu přešlo, uslyšel Viki.

„Nemůžete mě vyloučit ze hry! To je nespravedlivé!“ zlobila se, protože právě ze hry vypadla. „Promiň, ale pravidla se musí dodržovat,“ říká jí Sauri. „Jsou to špatná pravidla. Nehraju s vámi,“ dupla si **nahněvaná** Viki. „Proč se zlobíš? V další hře třeba zase vyhraješ!“ uklidňuje ji dinosauřík Eli.

„Nebudu hrát. Je to hloupá hra.“ Viki zamračená jako obloha před bouřkou odešla od kamarádů a zalezla si za obrovský balvan. Ostatní pokračovali ve hře. Viki to nevydržela a občas na ně ze své skrýše vykoukla. Všichni jsou tak rozesmátí a tak šťastní! Dokonce i Eli a Pinki, kteří ze hry vypadli. Jim to nevadí? Copak není při hře nejdůležitější vyhrát? Dinosauříci zabraní do hry dováděli tak, že to dokonce chvílemi rozesmívalo i uraženou Viki.

Alex slétl dolů tak tichounce, že si ho ani nevšimla. „Je zábavnější je pozorovat, než si s nimi hrát?“ překvapil ji otázkou. Viki sebou trhla. Otočila se a uviděla Alexe. „Ne, není,“ odpověděla upřímně se sklopenou hlavou. „**Nudím se**. Nechci být sama.“ „Nejsi, jsme dva. Pojď se proletět, kamarádko Viki!“ Alex zamával křídly a vznesl se k obloze. To už Viki neodolala. Přidala se k němu a oba společně zakroužili nad hlavami hrajících se kamarádů a pak pokračovali směrem k Temnému lesu.

Když se vrátili zpět, Eli, Pinki a Sauri na ně čekali na louce. „Mám pro vás překvapení!“ volá na kamarády už z dálky Alex. Loví něco ve své kapse na bříšku. Vytahuje svačinu, foukací harmoniku, zub svého dinosauřího dědečka, šňůrku smotanou do klubíčka....„Ale ne!

Nejsou tu! Musely mi vypadnout z kapsy, když jsme s Viki kroužili nad Stříbrnou skálou a já do ní narazil.“ Alex se rozplakal. Byl **smutný**. Tolik se těšil, že dnes udělá svým kamarádům radost. „A co jsi vlastně ztratil, Alexi?“ ptá se Sauri. „Pa-pas... pastelky.“ „Ach, pastelky,“ ulehčeně si oddechla Pinki, „to přece nevádí, můžeš mít jiné.“ „To teda nemůžu! Tyhle byly kouzelné! Všechno, co nakreslily, ožilo.“

Viki se **zastyděla**. To ona může za to, že je teď Alex smutný. „Víš co, Alexi? Půjdu ke Stříbrné skále tvé pastelky hledat. Určitě je najdu a přinesu ti je.“ „Ale Viki, vždyť Stříbrná skála je v Temném lese! Ty se nebojíš tam jít?“ vykulil na ni Sauri své už tak velké oči. „Je tam tma a na mě jde ze tmy hrůza. Mám **strach**, že se ve tmě skrývají strašidla.“ Viki ale odhodlaně pohodila hlavou: „Mám strach, ale musím ho překonat. Strach má každý.“

„Kamarádi si mají pomáhat. Čím ti mohu pomoci, Viki? Klidně půjdu s tebou!“ nabídl se dino Eli. „Eli, mohl bys mě v té tmě držet za tlapku?“ požádala ho Viki. Nakonec se kamarádi dohodli, že do Temného lesa hledat ztracené kouzelné Alexovy pastelky půjdou společně. Kamarádi, kteří se mají **moc rádi**, si přece pomáhají, ne? Viki šla jako první. Za packu ji držel Eli a ostatní se drželi šňůrky, kterou Alex rozmotal. Sauri občas svým horkým dechem vychrlil oheň, a posvítit tak na cestu. Pinki hrála na foukací harmoniku pěkně do kroku. Alex svíral v tlapce amulet pro štěstí – zub svého dinosauřího předka.

Řekli si, že to dokážou, a skutečně se jim to podařilo. Navzájem si pomohli, překonali strach a dokázali najít Alexovy pastelky. Jé, to bylo obrázků, co pak jimi namalovali! A Alex měl, děti, pravdu, cokoliv pastelky nakreslily, to ožilo. A tak skončil další Alexův den plný zážitků. Po všech dobrodružstvích byla celá dinosauří parta **unavená** a šla spát do své jeskyně.

HNĚV

NUDA

RADOST

LÁSKA

BOLEST

STRACH

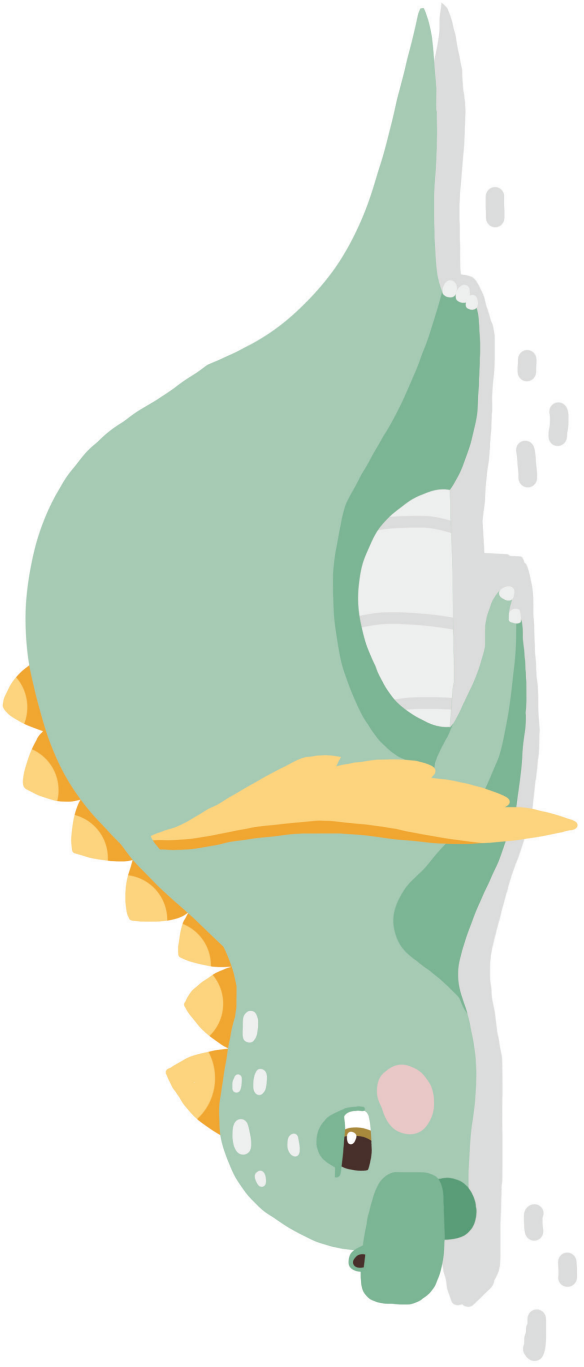
STUD

SMUTEK

ÚNAVA

TĚLO

METODICKÝ LIST

Moje tělo a prevence násilí

Typ skupiny	smíšená
Věk	4–6 let
Pomůcky	Aktivita 1: ilustrované obrázky situací pro děti, pracovní listy s otázkami k situacím na obrázcích pro průvodce a průvodkyně, vytištěné 3 druhy „smajlíků“ pro každé dítě Aktivita 2: ilustrované kartičky dětí říkajících „stop“ (každá vytištěna vícekrát), omalovánky dětí říkajících „stop“ k vybarvení (každá vytištěna vícekrát), pastelky, případně hudba

CÍL AKTIVITY

Aktivity přispívají k prevenci násilí na dětech, a to jak ze strany dospělých, tak v rámci dětského kolektivu. Pomáhají dětem naučit se respektovat sebe i druhé. Seznamují je s tím, že různí lidé vnímají různé podoby fyzického kontaktu různě. Učí je říci „stop“ v situacích, kdy se jim něco nelíbí.

POPIS AKTIVITY

Aktivita 1 a aktivita 2 na sebe úzce navazují. Doporučujeme je realizovat v rámci jednoho tematického bloku (např. lidské tělo, vztahy apod.) tak, aby si děti propojily např. problematickou situaci a dovednost, jak říci „stop“ či „ne“.

Aktivita 1:

„Děti, postavičky z naší školky se dostaly do různých situací, se kterými si nevěděly rady, a potřebují se s námi poradit. Je to, co se jim stalo, v pořádku? Nebo špatně? Co by podle vás měly udělat? Chcete jim poradit? Podíváme se na to, co se jim stalo?“

- Před tím, než si začneme ukazovat jednotlivé obrázky se situacemi, rozdáme každému dítěti 3 druhy smajlíků. Dětem vysvětlíme, že když je situace v pořádku, ukáží smajlík s úsměvem, když si myslí, že to není v pořádku, že se na obrázku stalo něco špatného, ukáží zamračený smajlík, a pokud nevědí, ukáží smajlík, který neví.
- Postupně si ukazujeme obrázky se situacemi a ptáme se dětí na to, co si myslí, že se na obrázku děje. Situace si s dětmi dovysvětlíme a pak se ptáme na otázky, které jsou na

speciálních pracovních listech (k tématům jako jsou dotyky, nahota, hra na doktory). Děti jsou vyzvány, aby reagovaly na situace smajlíky. Dále tematizujeme možné souvislosti a diskutujeme s dětmi o jejich názorech na situaci. Snažíme se, aby dětem byla předána zásadní sdělení ke každému z obrázků - tzn. sdělení týkající se doteků od cizích i blízkých lidí, fyzického kontaktu s kamarády a další. Zásadní sdělení jsou vždy na pracovních listech s otázkami. Širší kontext problému je pak popsán v odborných východiscích.

- U problematických situací se ptáme děti, jak se postavičky mohou zachovat, co by jim děti poradily. Otevíráme s dětmi různé možnosti. Např. formou otázek: „Co můžete udělat, když vás něco trápí?“ „Za kým můžete přijít?“
- Nabídne, že se děti mohou obrátit také na nás, další pečující osoby ve školce, ale budeme hovořit i o možnosti svěřit se kamarádce či kamarádovi, rodičům, starším sourozencům, nakreslit obrázek. Další možností je použít techniku Persona dolls (více o metodě na www.varianty.cz/projekty/57-persona-dolls-panenky-s-osobnosti).

Aktivita 2:

- V návaznosti na aktivitu 1 s dětmi zopakujeme možnosti, jak vyjádřit nesouhlas, když se jim něco nelíbí. Vyzveme děti k tomu, aby ukázaly, jak mohou vyjádřit „stop“ či „ne“, když se jim něco nelíbí. Jedním ze způsobů, jak situace řešit, je říci „ne“ nebo „stop“ ve chvíli, když nám dělá někdo něco, co se nám nelíbí.
- „Naše postavičky si zkusily říct stop různým způsobem, každá po svém. Co kdybychom si to děti zkusily s nimi?“
- Každý si vybere jednu kartičku, kterou by si chtěl vyzkoušet (kartičky máme připraveny ve více kopiích). Pak pustíme zábavnou hudbu a děti si zkouší postoje dětí na kartičkách. Až se hudba vypne, dáme pokyn, že si všechny děti navzájem to, co zkoušely, ukáží. Najednou všichni řeknou „stop“ nebo „ne“ a udělají postoj, který si nacvičovaly. Poté si mohou vybrat kartičku ve formě omalovánky a vybarvit si ji podle svých představ.

SHRNUTÍ AKTIVITY

Ukázali jsme si, že každý vnímá doteky trochu jinak a že také záleží na situaci a naší náladě. Někdo se rád objímá a tulí, někomu jinému je to zase spíše nepříjemné. Když se někoho chceme dotýkat, měli bychom vědět, zda to chce, a ujistit se, že je to dotyčné osobě příjemné. Vyzkoušeli jsme si, že pokud se naopak něco nelíbí nám, můžeme říci různými způsoby „ne“ či „stop“ a můžeme se vždy obrátit na paní učitelku, pana učitele, jinou pečující osobu či na rodiče.

ODBORNÁ VÝCHODISKA PRO VYUČUJÍCÍ

Odborná východiska a návrhy otázek a témat pro diskuzi nad jednotlivými kartičkami pro pečující osoby – viz jednotlivé pracovní listy

- TĚLO A SEXUALITA
- DOTEKY
- HRY NA DOKTORY
- NAHOTA
- DĚTI A SEXUÁLNÍ ÚTOKY

NÁVAZNOST NA RVP

Z pohledu návaznosti aktivity na RVP PV, který v obecné rovině formuluje záměry a výstupy předškolního vzdělávání, jde o propojení několika vzdělávacích oblastí, a tím utváření několika klíčových kompetencí: **kompetence sociální a personální** (napodobuje modely prosociálního chování ze svého okolí, vnímá ubližování, dokáže se bránit projevům, které mu ubližují), kompetence komunikativní (dokáže vyjadřovat své pocity), **kompetence činnostní a občanské** (dbá na osobní zdraví a bezpečí), **kompetence k učení** (má elementární poznatky o světě lidí).

Svou náplní aktivita integruje několik vzdělávacích oblastí: **vzdělávací oblast biologickou** (pojmenuje části těla a některé orgány, má povědomí o významu péče o čistotu a zdraví, chová se obezřetně při setkání s cizími osobami, ví, kam se v případě potřeby obrátit o pomoc, brání se projevům násilí), **vzdělávací oblast psychologickou**, podoblast jazyk a řeč, (odpovídá na otázky, porozumí slyšenému), podoblast poznávací schopnosti (záměrně se soustředí, dítě spontánně vypráví, co prožilo příjemného i nepříjemného, vyjádří to i pohybově, rozliší jednoduché obrazné symboly), podoblast sebepojetí (uvědomuje si příjemné a nepříjemné citové prožitky, projevuje pozitivní a negativní emoce – spokojenost, strach), **vzdělávací oblast interpersonální** (obrací se na dospělého o pomoc, odmítne nepříjemný kontakt a komunikaci).

PRACOVNÍ LIST

Tělo a sexualita

Správná slovní zásoba, která umožní dětem pojmenovat části svého těla a komunikovat o jejich tělesných potřebách, ať už v pozitivním slova smyslu, tak také o tom, co je jim nepříjemné, je zásadním předpokladem pro budování respektujícího postoje ke svému tělu, tělům ostatních dětí a k poznání hranice své vlastní intimity i intimity ostatních.

Během prvních šesti let si děti začínají všimnout svého vlastního těla. Děti mají sexuální citění dokonce už v raném dětství. Mezi druhým a třetím rokem jejich života odhalují fyzické odlišnosti mezi mužem a ženou – více viz pracovní list HRA NA DOKTORA. Děti poznávají své okolí prostřednictvím pokusů a v tomto ohledu není sexualita v ničem odlišná.

Sexuální chování se u dětí obvykle objevuje v rámci jednotlivce nebo mezi vrstevníky, v kontextu hry nebo škádlení, jako způsob, jakým poznávají sami sebe a ostatní. Takto děti poznávají, co se jim líbí a nelíbí, učí se zacházet s intimitou a učí se pravidla chování v sexuálních situacích.

Pro lepší pochopení toho, co je důležité s dětmi komunikovat, si můžeme položit následující otázky:

- Jakým způsobem můžeme podpořit u dětí to, aby se naučily mít dobrý pocit ve svém vlastním těle, aby jej milovaly a staraly se o něj?
- Jak můžeme u dětí rozvíjet schopnost rozpoznávat jejich vlastní i cizí potřebu soukromí?
- Jak je podpořit v tom, aby byly schopné mluvit o sexuálních záležitostech respektujícím, neurážlivým způsobem?
- Jak u dětí podpořit budování vlastní sexuální identity s respektem k vlastnímu tělu?
- Jak je podpořit v tom, aby uměly vyjádřit a pojmenovat emoce, které se pojí s jejich tělem a sexualitou?

Ve věku od 4 do 6 let dítěte je dle doporučení Světové zdravotnické organizace (Standardy pro sexuální výchovu v Evropě) vhodné, aby se děti učily pojmenovat všechny části svého těla neutrálními názvy z biologie (vagína, penis, břicho, podbříšek, pupík, prsa, bradavky ad.) a znaly jejich základní funkce. S tím pak souvisí schopnost provádět správně hygienu – tedy umývat všechny části těla, schopnost rozeznávat tělesné rozdíly, vyjádřit potřeby a přání, které se s jejich tělem pojí.

S tím souvisí také správná slovní zásoba týkající se rozmnožování – odkud se berou děti, co je těhotenství, porod. Správná slovní zásoba a vysvětlení procesu s přihlédnutím k věku dětí je předpokladem k budování respektu k tomu, že některé rodiny děti mají, některé rodiny ne.

S vnímáním vlastního těla souvisí také sexualita dětí – viz také list NAHOTA, DOTYKY. V daném věku by děti měly vědět, že mohou zažívat se svým tělem příjemné pocity z vlastních doteků – co je to masturbace v jejich věku. Mohou si pokládat otázky jako:

- „Co dává mému tělu dobrý pocit?“
- „Co se naopak mému tělu nelíbí?“
- „Jaké zážitky, pocity vlastního těla si nechci nechat vždy líbit?“

Měly by se učit pojmenovávat pocity, které s jejich sexualitou souvisí (blízkost, potěšení, vzrušení) jako součást všech lidských pocitů, a že by to měly být pocity pozitivní – nikdo by je neměl do takových pocitů nutit, nikdo by neměl dětem ubližovat. U dětí se tak rozvíjí vědomí toho, že mají volbu. Také si uvědomují, že mohou existovat určitá rizika. Učí se vážit si vlastního těla a také to, že říct si o pomoc, když si nevědí rady, je v pořádku.

Rozvoj komunikačních dovedností, které souvisejí s pojmenováním konkrétních částí těla a pocitů, které se k těmto částem těla vážou, je velmi důležitým předpokladem pro prevenci jakéhokoliv násilí (sexuální obtěžování, zneužívání, domácí násilí, nátlak ze strany ostatních dětí ad. – viz pracovní list DĚTI A SEXUÁLNÍ ÚTOKY).

V této souvislosti je v tomto věku dobré děti začít informovat o jejich právech na informace – že je v pořádku zeptat se někoho, komu důvěřují, na to, co mi není jasné, či mluvit o tom, co mému tělu není příjemné, protože „mé tělo patří mně“.

S vlastním tělem a sexualitou pak souvisí také schopnost vyjádřit a zvládat emoce, jako je žárlivost, agrese, zklamání z neopětované emoce, ale také přijetí přátelství a lásky ke stejnému pohlaví. Tyto emoce jsou prožívány jako fyzické stavy těla, a děti se tak učí o nich komunikovat a hledat cesty, jak je vyjádřit bez toho, aniž by ublížily jiným dětem, aby chránily své soukromí a respektovaly soukromí ostatních. Učí se tak to, že vyjadřování emocí a prožívání emocí je přirozené a v pořádku.

Na to pak navazuje oblast toho, co smíme a nesmíme – viz pracovní list DOTYKY, NAHOTA. Děti by se měly dozvídat, že můžeme prožívat pozitivní emoce se svým tělem, ale to neznamená, že je to příjemné ostatním dětem nebo dospělým kolem nás. Musíme respektovat emoce i ostatních lidí. Některé chování, které nám přináší pozitivní emoce, nemusí být příjemné jiným lidem, a tak jej před nimi neděláme.

ZDROJE:

Pracovní list TĚLO A SEXUALITA vychází ze *Standardů pro sexuální výchovu v Evropě* Světové zdravotnické organizace. V českém znění jsou Standardy dostupné na https://planovanirodiny.cz/storage/Standardy_pro_sexualni_vychovu_v_Evrole.pdf

PRACOVNÍ LIST

Doteky

Doteky od jiných lidí, nebo když se dotýkáme sami sebe, nám mohou pomoci změnit to, jak se cítíme. Někdy nám mohou pomoci cítit se lépe, například když se cítíme opuštěně a smutně a přijde za námi kamarád nebo kamarádka nebo maminka či tatínek a pohladí nás. Jindy ale mohou doteky způsobit to, že se rozzlobíme nebo se budeme cítit smutně. Například když nás někdo bouchne.

K tematizaci doteků můžete využít kartičky s různými situacemi – lechtání příjemné, či nepříjemné, obejmutí příjemné, či nepříjemné ad.

- Některé doteky nám mohou pomoci se cítit lépe. Jaké doteky nám mohou pomoci a kdy?
- Některé doteky nám mohou způsobit bolest a mohou způsobit, že se najednou cítíme smutně nebo našťavaně, rozzlobeně. Jaké doteky nás mohou rozzlobit nebo nám způsobit smutek?

Každý člověk cítí dotýkání jinak. Některé doteky, které mohou způsobit radost jednomu, mohou někomu jinému být nepříjemné.

- Jak zjistíme, jestli se někoho můžeme dotknout a jestli mu to nebude nepříjemné? Zeptáme se.

Když to zjistíme, už se nemusíme stejné osoby ptát znovu, ale u nového člověka je vždy lepší se zeptat. Jak se můžeme zeptat na to, jestli se můžeme někoho dotknout?

- „Máš rád/ráda objímání?“
- „Nevadí, když tě vezmu za ruku?“
- „Máš rád/ráda hru na lechtání?“
- „Řekneš mi, když ti to bude vadit?“

ZMĚNA ROZHODNUTÍ

Každý může mít období nebo náladu, kdy chce, aby se ho někdo dotýkal, a pak zase naopak mohou přijít chvíle, kdy nechceme, aby se nás někdo dotýkal. **Každý má právo změnit svůj názor.** Když se nás někdo zeptá, jestli chceme obejmout, možná se nám to nejdříve zdá jako dobrý nápad, ale pak se najednou necítíme dobře a už nechceme, aby nás někdo objal. Je správné říct, že se nám to už nelíbí a že už si to nepřejeme.

Totéž se může stát i naopak. Nejdříve nechceme, aby nás někdo objal, a za nějaký čas už cítíme, že by nám to pomohlo. Je v pořádku říci, že potřebujeme obejmout.

DOTEKY, KTERÉ NEČEKÁME NEBO NECHCEME

Někdy se stane, že se nás někdo dotkne, protože nám chce pomoci, ale my to nechceme nebo to nečekáme, a dokonce nás to může i bolet. Napadá vás, kdy se to může stát?

Například u lékaře, lékařky, nebo když nás někdo chce zachránit na silnici před jedoucím autem, když nám někdo pomáhá obléknout se nebo učesat. Vždy je dobré říct, jestli nás to bolí. Také je ale dobré dát najevo i opak, kdy je to pro nás příjemné, aby třeba maminka, tatínek nebo lékař, lékařka věděli, jak nám mohou pomoci.

OBJÍMÁNÍ A POLIBKY PŘI POZDRAVU

V některých rodinách se lidé objímají a dávají si pusy, když se chtějí přivítat, když si chtějí říct, že se mají rádi. Proto nás někdy bez zeptání obejmou, dají nám pusy a čekají, že uděláme totéž. Pokud se nám to nelíbí, můžeme o tom zkusit povědět někomu blízkému v rodině, někomu, komu věříme.

Můžeme ale vymyslet i jiný způsob, jak se s blízkými lidmi chceme pozdravit a ukázat jim, že je máme rádi. Napadá vás, jak jinak můžeme přivítat někoho z rodiny, když se nechceme objímat a dávat si pusy?

Např. dát malý dáreček, zamávat, plácnout si rukama.

DOTÝKÁNÍ SE SVÉHO TĚLA

Dotýkání není jen něco, co dělají lidé mezi sebou. Můžeme se dotýkat i sami svého těla. Napadá vás, kdy se dotykáme svého těla? Např. když se potřebujeme poškrábat, když nás bolí hlava nebo břicho a potřebujeme si ho pohladit.

Tím, že se dotykáme svého těla, můžeme také zjistit, co je nám příjemné, a co ne. Můžeme zjistit, že když se dotkneme některé části těla, tak nás to lechtá – na břichu, na noze, v podpaží. Můžeme také zjistit, že na některé části těla si musíme dávat větší pozor, protože nás to při silnějším doteku bolí – na prsou, na vagíně, na penisu.

Možná zjistíme, že některé doteky na svém těle, hlavně kolem částí uprostřed těla – pod bříškem, kolem penisu nebo vagíny – nám přináší pěkné pocity. Dospělí takové dotýkání se svého těla nazývají masturbací. Slyšeli jste někdy mluvit jiné děti nebo dospělé o masturbaci nebo o dotýkání se svého těla, které nám dělá dobře? Znáte nějaká pravidla,

která musíme dodržovat, když se chceme dotýkat svého těla pod bříškem, na penisu nebo vagíně? Co si o těchto pravidlech myslíte?

Dospělí nás někdy upozorňují, že se máme dotýkat svého těla někde, kde jsme sami. Možná se i my sami cítíme líp, když jsme při takovém dotýkání sami. Možná někomu kolem nás takové dotýkání vadí, a proto, že to nevíme jistě, raději hledáme místo, kde jsme sami a kde se cítíme dobře.

TAJNÉ DOTEKY

Existuje také dotýkání, o kterém je důležité mluvit. Můžeme ho nazvat tajným dotýkáním. To je dotýkání, u kterého vám někdo říká, že o něm nemáte mluvit, že to má zůstat tajemstvím, o kterém nemá nikdo vědět. Takové dotýkání, o kterém nemá nikdo vědět, vám může ubližovat. Proto o něm nemáte mluvit, aby se o něm někdo další nedozvěděl.

Tajné dotýkání, o kterém nemá nikdo vědět, může být kdekoliv na vašem těle – v prostřední části pod břichem, ale také na jiných částech. Někdy se chce někdo dotknout vašeho těla a někdy naopak nějaká osoba chce, abyste se vy dotkli jejího těla. Poté vás poprosí, abyste to nikomu neříkali. Možná budete mít pocit, že jste provedli něco špatného, a raději o tom nebudete mluvit. **Důležité je ale vědět, že vy jste nic špatného neudělali. Špatně se zachovala osoba, která tajné dotýkání dělala nebo o něj požádala.**

Když se vám něco takového přihodí, je dobré **najít člověka, kterému věříte, a povědět mu, co jste zažili.** Někdy se stane, že vám první osoba, které vše řeknete, nebude věřit. Nebojte se ale oslovit další osobu, které věříte, a svěřte se jí.

Někdy se může stát, že tajné dotýkání, o kterém nemáte mluvit, dělá osoba, kterou znáte. **Nikdy byste se neměli cítit tak, že nějaké dotýkání musí zůstat tajemstvím.** Dotýkání, které někdo chce mít jako tajemství, není jako jiné druhy tajemství – třeba jako nějaké překvapení, narozeninový dárek. O dotýkání bychom vždycky měli mít možnost mluvit, pokud sami chceme.

Za kým můžete jít, když se vás někdo dotýká a chce, aby to zůstalo tajemství, když se necítíte dobře nebo jste zmatení, a nevíte, co si o tom máte myslet?

ZDROJE:

Pracovní list DOTEKY je inspirován knihou Cory Silverberg a Fiony Smyth, *Sex is a Funny Word: Book About Bodies, Feelings, and You*, která vyšla v roce 2015 v nakladatelství Seven Stories a která předkládá základní rámec a informace o lidských tělech, identitách, dotycích, pocitech, ale nechává každé dítě, aby se v tomto rámci mohlo ptát, prozkoumávat a komunikovat to, co je pro něj důležité.

PRACOVNÍ LIST

Hry na doktory

Už s velmi malými dětmi můžeme komunikovat o dětských hrách na doktory a o vzájemných projevech něžnosti. **Dětem je dobré zprostředkovávat pozitivní obraz dětské sexuality a zároveň ukázat pravidla toho, jak při hrách na doktory respektovat hranice druhých dětí.** Hry na doktory patří do normálního vývoje dětí v předškolním i školním věku. Dokonce už nejmenší děti objevují své vlastní tělo. Nejdříve kůži a ústa, v několika měsících už i své pohlavní orgány. Dotýkají se své vagíny či svého penisu a užívají si s tím spojené pocity.

O něco starší dívky a chlapci jsou rádi nazí, rádi se vysvlékají ve společnosti druhých a například zjišťují, že mohou při dotecích či třeních svých pohlavních orgánů zažívat příjemné pocity. Mezi třetím a čtvrtým rokem začínají dívky a chlapci do svého sexuálního jednání zahrnovat i druhé. Ukazují vlastní pohlavní orgány a vyšetřují sami sebe i své kamarády a kamarádky stejného věku. Používají pro pohlavní orgány pojmy a prožívají sami sebe jako dívku či chlapce.

Od čtvrtého roku si děti nejčastěji hrají na doktory či na maminku, tatínka a dítě. Dívky a chlapci prozkoumávají své pohlavní orgány, napodobují chování dospělých (držení se za ruce, muchlování, svatbu) a sehrávají si scénky, jako je plození dětí či porod.

Během běžného dne můžeme nečápkově pozorovat, že dokonce už děti předškolního věku napodobují/zkouší kontakt s penisem, vagínou či řitním otvorem. Také při focení se některé děti prezentují v sexuálně laděných pózách. Takové chování neodpovídá jejich věku. Tak jak se některé dívky a chlapci kvůli své dětské zvědavosti občas popálí, strkají si děti někdy také předměty do vlastních tělesných otvorů a do otvorů ostatních dívek a chlapců. Není jim ale například známo, že při tom může dojít k nechtěným zraněním, když si v rámci her na doktory strkají do vagíny či řitního otvoru tužky či jiné věci.

Hry na doktory jsou dětské hry. Hrají je děti stejného věku nebo v obdobném vývojovém období s maximálním věkovým rozdílem dvou let. Dívky a chlapci se vzájemně pozorují a dotýkají. Jsou to rovnoprávné a vzájemné hry. Iniciativa při nich nejde jen ze strany jednoho dítěte. Žádné dítě se nepodřazuje jinému dítěti. Odehrávají se spíše mezi kamarádkami a kamarády než mezi sourozenci.

Hodně dospělých reaguje na hry na doktory mezi dětmi se zneklidněním. Jiným dospělým je jejich pozorování trapné. Odvrací jistě či nejistě zrak jinam. Jiní mají strach na hry na doktory reagovat pozitivně. Mají starost, že by si dívky a chlapci při pozitivních reakcích vyvinuli moc silný zájem o sexualitu. Naproti tomu jiní opomíjejí kvůli špatně chápané otevřenosti sdělit jasná pravidla pro hry na doktory. Dívky a chlapci potřebují jednoznačná pravidla, aby při hrách na doktory uměli hájit své vlastní hranice a zároveň aby brali vážně a respektovali hranice jiných dětí.

Pravidla pro hry na doktory

- Každá dívka / každý chlapec sám určuje, s kým chce na doktora hrát
- Dívky a chlapci se hladí a vyšetřují mezi sebou jen tolik, jak se to jim samotným a jiným dětem líbí
- Všichni jsou opatrní, žádná dívka ani chlapec nezpůsobuje jinému dítěti bolest
- Nikdo nestrká jinému dítěti něco do zadečku, vagíny nebo penisu, do nosu, pusy či ucha
- Větší děti, mladiství a dospělí nemají u her na doktory co dělat
- Přivolat si pomoc není žádné žalování!

ZDROJE:

Pracovní list HRY NA DOKTORY vychází z materiálu *Doktorspiele oder sexuelle Übergriffe? Tipps für Mütter und Väter* německé organizace Zartbitter, která se zabývá problematikou sexuálního zneužívání. Celý materiál v německém a anglickém jazyce naleznete na <http://sichere-orte-schaffen.de/wp-content/uploads/Doktorspiele-oder-sexuelle-%C3%9Cbergriffe-Englisch.pdf> (pro účely pracovního listu z němčiny do češtiny přeložila Kristýna Pešáková).

PRACOVNÍ LIST

Nahota

Některé děti chodí rády nahé. Chtěly by strávit celý den bez oblečení. Jiné děti raději nosí vždy oblečení. Kdy chceme oblečení raději mít a kdy někteří chtějí být raději nazí? Jaká pravidla platí pro to, když chceme být nazí a kdy zase ne? K tématu nahoty můžeme do aktivit zařadit následující otázky a dílčí témata.

Pro tematizaci nahoty s dětmi můžeme využít kartičky s různými situacemi – nejdříve je možné začít pracovat s kartičkami, kde jsou postavičky oblečené.

- Které části těla míváme nahé, odhalené? (krk, hlava, ruce)
- Máte rádi, když jsou tyto části těla nahé?
- V jakých situacích, na jakých místech někdy míváme odhalené naše ruce, hlavu, krk nebo další části těla? (u vody, v koupelně, na toaletě, podle počasí)

Na otázky lze navázat kartičkou s obrázkem postavičky ve vaně či s postavičkami, které si hrají na doktory.

- Jaké oblečení nejdříve odkládáme, když se chceme jít koupat? (V tuto chvíli je možné pracovat s vyobrazením nahého těla.)
- Které části těla můžeme vidět, když na sobě nemáme žádné oblečení? (břicho, prsa, pupík, vagína, penis - viz pracovní list TĚLO A SEXUALITA – diskutujeme s dětmi o tělesných částech, pojmenováváme je neutrálními názvy z biologie a tematizujeme jejich základní funkce)
- Máte rádi, když jsou tyto části těla nahé? V jakých situacích máte rádi, když jsou nahé, a v jakých je máte raději zahalené oblečením?
- Na jakých místech můžeme mít tyto části odhalené, nahé? Kdy je lepší je mít zahalené oblečením?

Na tyto otázky můžeme navázat tím, že necháme děti, aby ve dvojicích mluvily o tom, v jakých situacích jsou lidé nazí. Zmíníme místa jako koupelna, toaleta, když se převlékáme na koupališti nebo krytém bazéně, když se převlékáme doma.

- *Kdy můžeme být nazí? V koupelně? V pokojíku? Na pláži? V převlékárně? V posteli? Ve třídě? Venku?*
- *Kdy nosíme plavky? Na koupališti? Na pláži?*
- *Kdy můžeme být ve spodním prádle? V pokojíčku? Na toaletě? V posteli?*
- *Kdy nosíme oblečení? Ve škole? V obývacíku? Na hřišti?*

Můžeme děti povzbudit v tom, aby vyjádřily své představy, přání a hranice, které se týkají nahoty.

- *Kdy je příjemné, nebo naopak nepříjemné být nahý?*
- *Vadí vám, když vidíte někoho nahého?*
- *Vadí vám, když vás vidí někdo nahé? Nebo vám to vadí jen od někoho?*
- *Kdy je lepší být nahý, jen když jste sami?*
- *Zamykáte se doma na záchodě nebo v koupelně? Zamykáme dveře, když používáme záchody ve školce? Proč ano? Proč ne?*

Co by mělo zaznít v komunikaci tématu nahoty směrem k dětem: Lidé mohou mít velmi odlišné návyky, pokud jde o sprchování nebo koupání, používání záchodu či toho být nazí. Pravidla a návyky se pro každou situaci liší. Některým dětem nevádí, jestli je jiné děti vidí nahé, zatímco jiným dětem je to velmi nepříjemné. Některé děti jsou zvyklé na koupání spolu se svými bratry a sestrami, zatímco ostatní se raději koupou samy. V některých rodinách vždy zamknou dveře, když jdou na toaletu, zatímco jiní nechávají otevřené dveře. I ve škole mohou být jiná pravidla nebo zvyky, než na jaké jsou děti zvyklé z domu. **Každé osobě se líbí, nebo nelíbí jiné věci. Je velmi důležité vědět, která pravidla nebo návyky platí ve školce, doma nebo při návštěvě přátel. Každé dítě má právo na soukromí.**

ZDROJE:

Zpracování pracovního listu NAHOTA je inspirováno vzdělávacím programem *Spring fever nizozemské univerzity Rutgers*, který staví na pozitivním přístupu k sexualitě a začíná tuto diskuzi v raném věku dětí.

Více o Spring fever programu naleznete na <https://www.rutgers.international/springfever>. Vzdělávací balíček *Rutgers, Spring Fever: Relationships and Sexual Health Education/ Reception, Year 1 and Year 2 pack, lesson 3: being naked*.

PRACOVNÍ LIST

Děti a sexuální útoky

Sexuální útoky jsou sexuální jednání, která opakovaně, masivně a/nebo cíleně překračují osobní hranice druhých lidí.

Dívka nebo chlapec sexuálně útočí, když:

- Přemlouvá či svádí jiné děti k sexuálnímu jednání
- Nebo jim ho nabízí
- Vynucuje si sexuální jednání fyzickým násilím nebo hrozbami
- Zraňuje opakovaně a/nebo cíleně jiné děti na genitáliích

Jednorázová nechtěná zranění při dětských hrách na doktory ještě nejsou žádným důvodem pro větší starosti. Pokud se ale zranění objevují opakovaně a pokud dívky a chlapci porušují jim známá pravidla pro hry na doktory, pak je potřeba toto jednání označit za sexuální útok.

Opakované nebo cílené sexuální útoky nejsou v žádném případě následkem náhodně zpozorovaného sexuálního styku. Některé děti, které sexuálně útočí, byly samy dříve obětí sexuálního násilí. Sexuálně agresivní chování je např. často mezi chlapci považováno za „test odvahy“ (obtěžování mladších nebo slabších dětí na záchodě nebo jejich šokování pomocí pornografických snímků na mobilních telefonech).

Sexuálně obtěžující chování má často také jiné příčiny:

- Emocionální zanedbávání
- Zanedbávání jasných pravidel pro hry na doktory v rámci skupiny dětí
- Zkušenosti s tělesným násilím v rodině nebo mimo rodinu
- Zážitek šikany nebo to, že bylo dítě svědkem (domácího) násilí

Obětí jsou dívky a chlapci, vůči kterým se násilí děje!

Pro hodně dívek a chlapců jsou zkušenosti se sexuálním násilím ze strany stejně starých a starších dětí extrémně zatěžující. Proto označujeme dívky a chlapce, kteří zažili sexuální útoky, jako oběti.

Sexuálně útočící děti ovšem nikdy neoznačujeme jako „pachatele“ nebo „pachatelky“ a jejich jednání neoznačujeme jako „zneužívání“.

Odborníci a odbornice proto mluví o „sexuálně útočících dětech“. V běžném životě je důležité, aby se rodiče obtěžovaných a obtěžujících dětí vzájemně neobviňovali, a neztratili tak děti z dohledu.

Ublížující děti nejsou „pachatelé“!

Signály, kterých byste si měli všímat!

Dívka/chlapec

- Má silně sexistický jazyk – silněji než ostatní děti
- Zaplétá se do her na doktory se staršími nebo mladšími dětmi
- Snaží se přemlouvat ostatní děti ke hrám na doktory
- Sám sebe nebo ostatní zraňuje na genitáliích
- Vybízí ostatní děti k praktikám náležejícím k sexualitě dospělých
- Předvádí jednání (nebo o něm mluví), které odpovídá sexualitě dospělých

Signály, při kterých byste se měli obrátit na poradnu!

Dívka/chlapec

- Má větší zájem o hry na doktory než o jiné hry a aktivity odpovídající jeho věku
- Používá extrémně sexualizovaný jazyk a ponižuje opakovaně jiné děti nebo dospělé sexistickými nadávkami
- Opakovaně zkouší přemlouvat další děti k tomu, aby se dotýkaly vlastního pohlaví nebo pohlaví jiných dětí
- Opakovaně vybízí další děti k praktikám dospělé sexuality
- Nemá porozumění pro práva ostatních dětí na sexuální sebeurčení
- Zraňuje sebe nebo druhé opakovaně nebo cíleně na genitáliích
- Přemlouvá, svádí nebo nutí jiné děti pomocí tělesného násilí nebo hrozeb ke hrám na doktory
- Pomocí verbálních hrozeb nebo tělesného násilí nutí ostatní děti, aby mlčely o sexuálním jednání v rámci her na doktory

Když se vám dítě svěří...

- Reagujte klidně a uvážlivě, moc silné reakce zatěžují zasažené děti
- Neobviňujte, i když se vám dítě svěří poměrně pozdě
- Pochvalte dítě, že mělo odvalu o tom mluvit
- Pokládejte klidným tónem otevřené otázky o průběhu útoku (např. *A co se stalo potom? Co potom „xy“ udělal, udělala?*)

- Akceptujte, když dítě už nechce mluvit dál
- Nepřetěžujte dítě nudnými otázkami na podrobnosti
- Řekněte věcně, že jednání „nebylo v pořádku“, bylo „špatné“, „hrozné“
- Nezpochybňujte výpovědi dítěte – i když jsou nelogické
- Nediskutujte o tom, zda dítě udělalo něco špatně
- Zodpovědnost za sexuální útok nenese nikdy oběť!
- Vyhněte se požadavkům na drastické tresty pro násilné dítě, mladistvého či dospělého, jinak se vám dítě už znovu nesvěří
- Chraňte dítě před tím, aby bylo tázáno za přítomnosti násilného dítěte
- Dítě utěšujte a opečovávejte
- Neslibujte dítěti nic, co nemůžete splnit

Snažte se pomoci dětem se zpracováním sexuálního útoku. Následky sexuálních útoků ze strany jiných dětí či dospělých musí být brány vážně. Po prvním šoku zpracuje hodně dívek a chlapců méně masivní sexuální útoky většinou bez zatěžujících dlouhodobějších následků, ale pouze za předpokladu, že je jim uvěřeno a jsou chráněni před dalšími útoky. Dívky a chlapci často reagují na zkušenosti se sexuálním násilím s časovým zpožděním. To znamená, že se důsledky zkušeností s násilím objeví až o týdny nebo měsíce později. Rodiče a pečující osoby tak nezřídka nerozpoznají souvislost s událostí a postižené děti zůstávají bez pomoci.

Kontakt s dítětem, které se dopustilo sexuálního útoku

- Reagujte opatrně, silné reakce dospělých jsou sice lidsky pochopitelné, ale často děti umlčí
- Nezapomeňte: násilné chování dívek a chlapců v předškolním a školním věku může mít různorodé příčiny
- I když vám na začátku bude zatěžko věřit tomu, že se dítě dopustilo násilí: naslouchejte tomu, co vyprávějí o jednání ostatní děti, tyto informace vám mohou pomoci podpořit dítě v překonání chování, které narušuje hranice druhých
- Vyhledejte podporu poradny
- V kontaktu s rodiči buďte respektující
- Zeptejte se na sexuální útok dítěte
- Jednání nazvěte zcela konkrétně, aby dítě jasně rozumělo, o co jde (např. *Nechci, abys strkal klacík do zadečku jiného dítěte.*)
- Vysvětlete dítěti, že je hodno lásky, ale že jednání nebylo v pořádku
- Zeptejte se dítěte, kde se takové jednání naučilo nebo kde ho vidělo

NÁSILÍ NA DĚTECH

Násilí na dětech není ničím výjimečným. Častěji je pácháno rodinnými příslušníky než lidmi zcela cizími. Až třetinu všech případů nikdo nezjistí ani neohlásí. Rozdíl ve výskytu týrání dětí závisí na věku. U mladších dětí je riziko týrání větší než u dětí starších. Chlapci jsou častěji zanedbáváni a fyzicky týráni, dívky jsou častěji týrány citově, a dokonce třikrát

častěji než chlapci zneužívány sexuálně. Děti, oběti sexuálního násilí, obvykle pachatele znají (příbuzný, blízký soused, nevlastní rodič, rodinný přítel). Sexuální zneužívání může mít na děti různé dopady - pokusy o sebevraždu, rizikové chování, poruchy příjmu potravy. Situaci týrání dětí zhoršuje společenský kontext, ve kterém panuje shoda na uplatňování autority rodičů vůči dětem a toleruje se tělesné trestání dětí.

ZDROJE:

Pracovní list DĚTI A SEXUÁLNÍ ÚTOKY vychází z knihy *Ženy, muži a společnost* od C. M. Renzetti a D. J. Currana, která vyšla v roce 2005 v nakladatelství Karolinum a dále z materiálu *Doktorspiele oder sexuelle Übergriffe? Tipps für Mütter und Väter* německé organizace Zartbitter, která se zabývá problematikou sexuálního zneužívání. Celý materiál v německém a anglickém jazyce naleznete na <http://sichere-orte-schaffen.de/wp-content/uploads/Doktorspiele-oder-sexuelle-%C3%9Cbergriffe-Englisch.pdf> (pro účely pracovního listu z němčiny do češtiny přeložila Kristýna Pešáková).

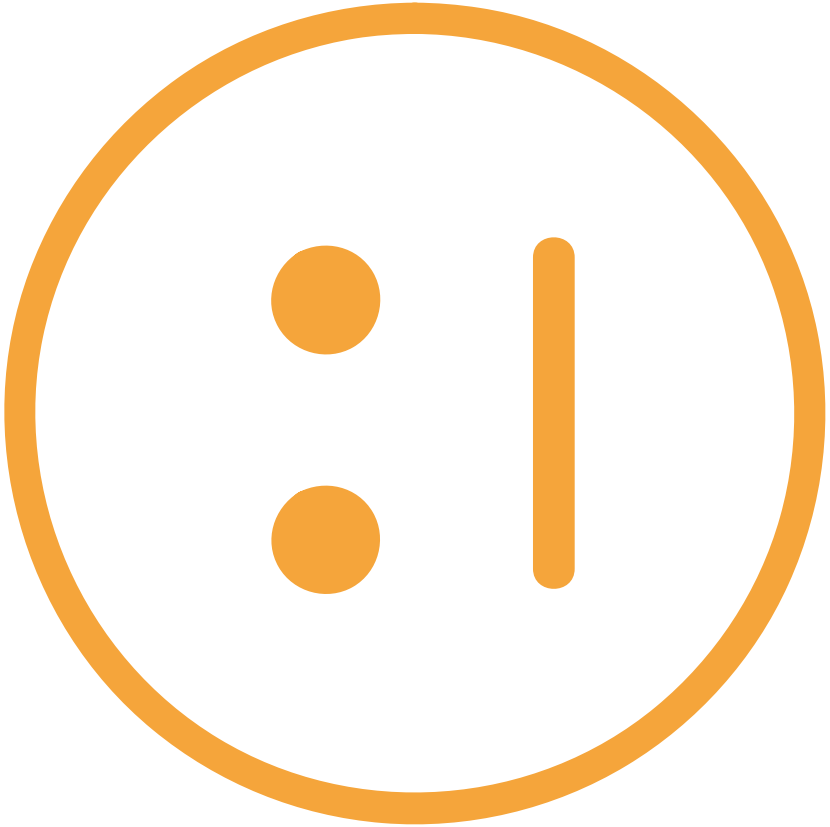

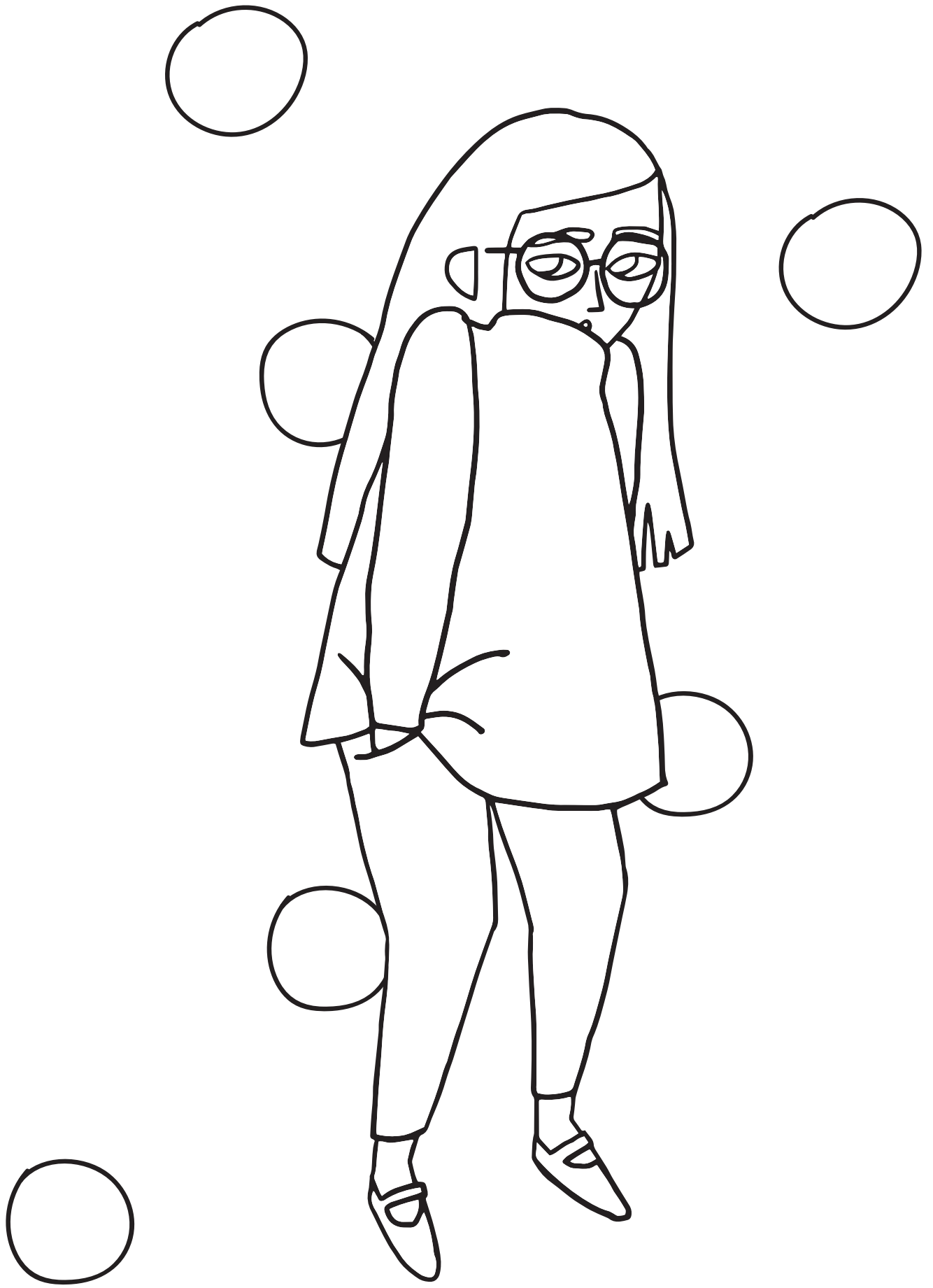

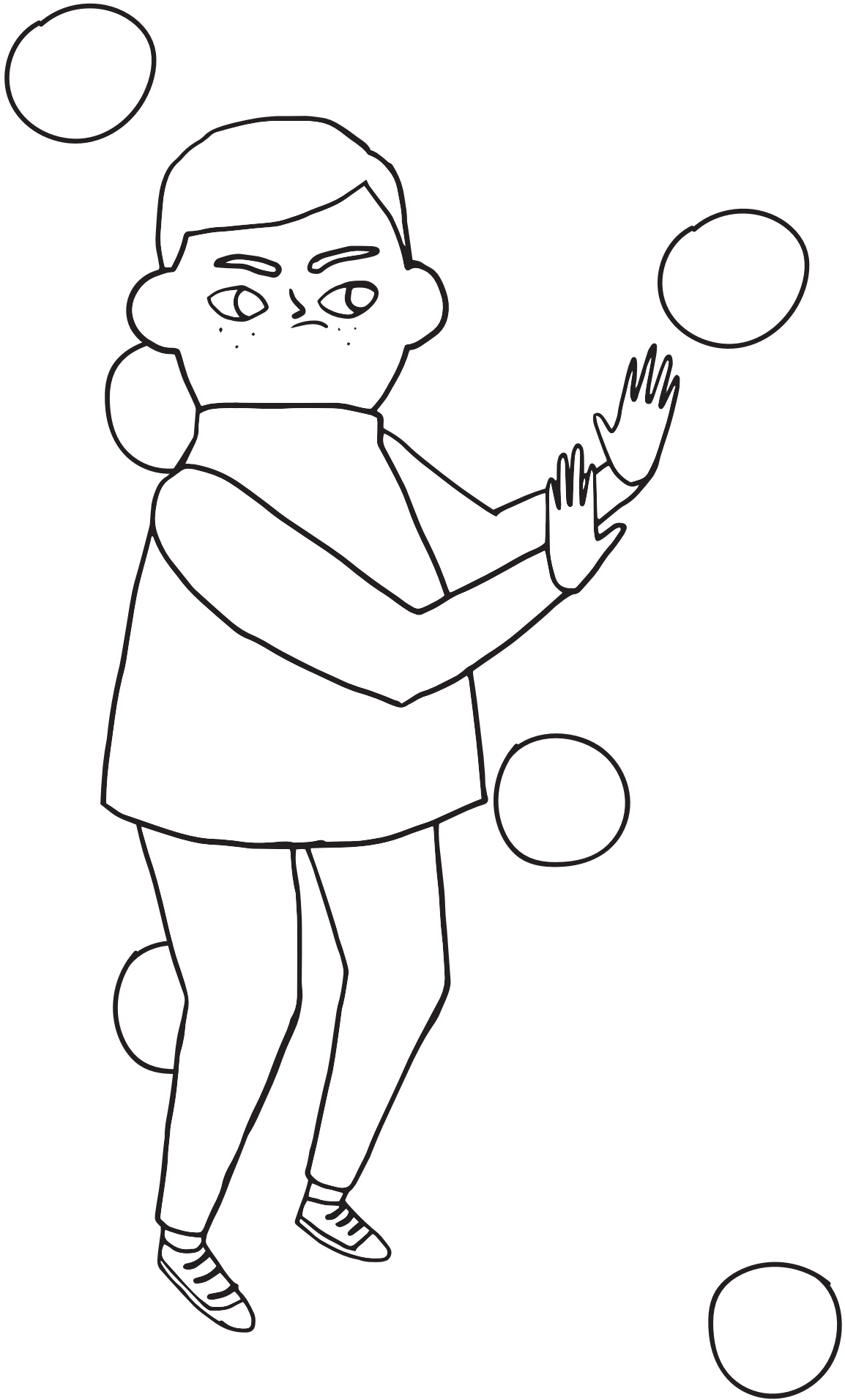

IDENTITY

METODICKÝ LIST

Kouzelná krabička

Doporučená velikost skupiny	10 dětí
Typ skupiny	smíšená
Věk	4–6 let
Pomůcky	portréty vybraných osob s příběhy (ilustrační foto a příběhy jsou součástí metodického materiálu) krabice s víkem (např. od bot) alobal nebo lesklý, zrcadlový papír lepidlo nůžky barevný papír tabule pro připevnění portrétů
Návod na výrobu „kouzelné krabičky“ a barevných puntíků	<p>Nastříhejte alobal či zrcadlový papír dle vnější i vnitřní velikosti krabice a jejího víka. Poté obě části krabice polepte z vnější i vnitřní strany nastříhaným materiálem tak, aby jím byly zcela pokryté. Lesklá krabice i její kryt během aktivity dětem slouží jako zrcadla, ve kterých mohou sledovat svůj odraz. Do takto upravené „kouzelné krabičky“ vložte vytištěné portréty vybraných osobností, které jsou součástí metodického materiálu. Portréty osob je potřeba samostatně vytisknout. Portréty osob (s jejich příběhy), které jsou součástí metodického materiálu, jsou pouze ilustrační. Seznam osob s příběhy a jejich portréty je možno doplnit dalšími osobnostmi. Při obměně obsahu krabičky však prosím zachovávejte co největší pestrost osobních příběhů.</p> <p>Z barevného papíru nastříhejte různobarevné puntíky. Každé dítě by mělo obdržet puntík jiné barvy (případně puntík se speciálním znakem), aby bylo rozlišitelné, který puntík patří kterému dítěti. Tento materiál budou děti používat na konci aktivity, viz sekce „Popis aktivity“. Místo barevných puntíků lze také použít symboly z osobních skříněk dětí apod.</p>

CÍL AKTIVITY

Aktivita má za cíl dětem přiblížit různorodost skupin a jednotlivců, kteří se mohou vyskytovat v jejich blízkém okolí. „Kouzelná krabička“ dětem představuje lidskou různorodost z několika různých aspektů (pohlaví, etnicita, zdraví, věk) takovým způsobem, aby děti měly možnost vnímat různorodost jako obohacující, nikoliv ohrožující zkušenost. Současně pomocí této aktivity učíme děti diskutovat o různém zázemí, zkušenostech či predispozicích, se kterými se běžně v kolektivu či jejich okolí setkávají, a zároveň si klade za cíl u dětí podpořit respektující přístup k této různorodosti.

POPIS AKTIVITY

Děti postupně vytahují portréty lidí z „kouzelné krabičky“. U každého náhodně vytaženého portrétu klademe dětem otázky v následujícím pořadí:

1. Koho vidí na obrázku? Jak daná osoba vypadá?
2. Přečteme dětem krátký příběh dané osoby, který je součástí metodického materiálu.
3. V čem je vzhled dané osoby na obrázku podobný dětem ve třídě?
4. Nacházelo se v příběhu dané osoby něco, co je dětem známé? Co mají s danou osobou společné?
5. V čem se vzhled dané osoby liší od dětí ve třídě?
6. Dozvěděly se děti z příběhu dané osoby něco nového, o čem dosud neslyšely? Bylo pro ně něco překvapující? Co nové by se od této osoby mohly naučit?
7. Znají děti někoho ve svém okolí, kdo vypadá podobně jako osoba z portrétu, nebo znají někoho, kdo má podobný osobní příběh?

„Kouzelná krabička“ dětem při zodpovídání dotazů slouží jako zrcadlo, ve kterém mohou sledovat svůj odraz. Odraz v lesklé krabici jim tak usnadňuje hledání podobností a rozdílností mezi nimi samotnými a portrétem vybrané osoby. Po diskuzi připevníme daný portrét na tabuli. Tento postup opakujeme až do vyprázdnění „kouzelné krabičky“.

- Na závěr aktivity může každé dítě připevnit svůj puntík (značku) na tabuli k portrétu té osoby, se kterou mělo nejvíce společných znaků, a společně s dětmi sledujeme, který z portrétů získal nejvíce značek, a situaci reflektujeme.
- Doporučujeme mít aktivitu „Kouzelná krabička“ jako rituál. Dodržujte dětmi pevně stanovený den a dobu, kdy se ke „kouzelné krabičce“ budete vracet.

SHRNUTÍ AKTIVITY

Aktivita „Kouzelná krabička“ interaktivním způsobem seznamuje děti s širokou škálou sociálních a etnických skupin a s lidmi různých identit, se kterými se mohou setkávat ve svém okolí. Na základě hledání podobností mezi dětmi samotnými a představiteli a představitelkami různorodých společenských skupin mají možnost se k těmto skupinám více přiblížit, pochopit je a lépe se s nimi ztotožnit. Zároveň aktivita dětem komunikuje existující odlišnosti mezi nimi a určitou skupinou takovým způsobem, aby tyto rozdíly měly možnost vnímat jako obohacující a inspirující zkušenost, a podporuje u nich respektující přístup k různorodosti.

Doplňující tipy k aktivitě „Kouzelná krabička“

Kouzelnou krabičku je možné doplnit o další příběhy lidí, které vás napadají jako zajímavé pro váš kolektiv dětí, či o příběhy lidí, které děti osobně znají (některá z pečujících osob ve školce, někoho z rodiny dětí ve třídě apod.).

Vyzvěte děti, aby sdílely s ostatními v kolektivu, v čem jsou jedinečné, odlišné od ostatních dětí ve třídě (např. nějaké dítě umí jiný jazyk, jeden z rodičů pochází z jiné země apod.). Cílem aktivity je u dětí podpořit pozitivní přístup jak k jedinečnosti dítěte samotného, tak k odlišnostem ostatních dětí.

ODBORNÁ VÝCHODISKA PRO VYUČUJÍCÍ

Lidská různorodost je v každodenním životě samozřejmou a nezbytnou podmínkou pro soužití společnosti. Tato skutečnost se zároveň odráží i v klimatu jednotlivých škol a tříd, jelikož „heterogenita žáků je jednou z nezměnitelných podmínek školy“. Různorodost tohoto prostředí se může projevovat v několika aspektech, jako je například pohlaví, temperament, mateřský jazyk, náboženství, národnost, výkon či věk.

Jak podotýkají někteří zahraniční autoři a autorky, různorodé skupiny mají pozitivní efekt na sebevědomí jejich členů a členek, na jejich sociální kompetence, podporují přijímání ostatních členů a členek v rámci skupiny či meziskupinové vztahy. Je proto důležité, aby již předškolní děti dokázaly heterogenitu skupiny, ve které vyrůstají, pozitivně reflektovat a uměly efektivně čerpat benefity, které jim nabízí. Aktivita „Kouzelná krabička“ dětem zábavnou formou představuje pestrost světa kolem nich a zároveň je učí s touto různorodostí pracovat tak, aby pro ně byla obohacující.

Benefit respektujícího přístupu k rozmanitosti nezískává pouze dítě samotné, ale také jeho okolí, potažmo celá společnost. Díky tomuto přístupu totiž můžeme předcházet tzv. „zločinům z nenávisti“ (hate crimes). Tyto zločiny jsou motivovány předsudky vůči určité skupině, která sdílí neměnnou charakteristiku, jako je pohlaví, rasa, etnicita, náboženství či sexuální orientace.

Předsudečné jednání vnímáme stejně jako v příručce Preventing and responding to hate crimes, tedy jako „jednání, které je definováno jako nesnášenlivost, nenávist či chování negativního názoru vůči určité skupině“.

Pokud se dítě již v předškolním věku naučí vnímat různorodost svého okolí jako prospěšnou pro svůj sebezvoje, nikoliv jako zdroj svého vlastního ohrožení, přispívá tak k budování respektující společnosti eliminující zločiny z nenávisti.

NÁVAZNOST NA RVP

Pro **vzdělávací oblast psychologickou**, pro podoblast jazyk a řeč, nabízí tato aktivita činnosti a příležitosti pro rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (naslouchání, porozumění) i produktivních (vyjadřování). Budují se tak základy **klíčových kompetencí komunikativních** (rozumí slyšenému, slovně reaguje a vyjadřuje odpovědi). Dále aktivita podporuje ve vzdělávací oblasti psychologické

záměry v podoblasti sebepojetí (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, osobní spokojenosti).

Ve **vzdělávací oblasti interpersonální** aktivita podporuje chápání toho, že všichni lidé mají stejnou hodnotu, přestože jinak vypadají, jinak se chovají, něco jiného umí či neumí, a že tyto odlišnosti jsou přirozené. Jde o utváření **kompetencí sociálních a personálních a kompetencí činnostních a občanských**, kdy děti napodobují modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, zajímají se o druhé a jsou schopny chápat, že se lidé různí, ale mají stejnou hodnotu.

Ve **vzdělávací oblasti sociálně-kulturní** cílí aktivita na vytváření povědomí o existenci rozmanitých kultur a národností, na uvedení dítěte do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními. Je posilována klíčová **kompetence k učení** (vytvářet elementární poznatky o světě lidí).

ZDROJE:

Jevtić, V. Adrijana, Glavina, Eleonora, Diferencies in Children's Play in Homogenous and Heterogenous Classes in Kindergarten, *Croatian Journal of Education* 16-1/2014, 69-79. Celý text naleznete na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174040

Hájková, Vanda, Strnadová, Iva, *Inkluzivní vzdělávání*, Praha: Grada 2010.

ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights), *Preventing and responding to hate crimes*, Warsaw: OSCE 2009. Celý text naleznete na <https://www.osce.org/odihr/39821?download=true>

Slavin, Robert E., Synthesis of research on cooperative learning, *Educational Leadership* 02/1991, 71-82. Celý text naleznete na http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_199102_slavin.pdf

PRACOVNÍ LIST

Doplnění pro komunikaci tématu transgender identit

Transgender osoby jsou lidé, jejichž rod se neshoduje s rodem, který jim od narození připisuje jejich okolí.

Rod (neboli gender) vnímáme jako rodovou identitu člověka, která však nemusí být závislá na pohlaví dané osoby či její sexuální orientaci.

Příběh Avery Jackson, který je součástí metodického balíčku aktivity „Kouzelná krabička“, nám ilustruje příběh transgender dívky, které od narození její okolí přisuzovalo rod mužský (narodila se totiž s chlapeckými pohlavními znaky), ale její rodová identita se shodovala s identitou dívky, ženy.

Při komunikování tématu transgender osob je vhodné používat takový jazyk, který citlivým a zároveň faktickým způsobem představuje životní situaci trans osob, žádnou z nich nediskriminuje ani neuráží. Příklady takovýchto nevhodných pojmenování mohou být „transsexuál či transsexuálka“, „změna pohlaví“, „narozen či narozena ve špatném těle“ či „narodil se jako muž, ale teď je žena“ apod. Všechna tato označení svým způsobem zjednodušují či mění původní význam a zkušenost transgender osob.

Můžeme se setkat i s transgender osobami, které označení transsexuál či transsexuálka preferují. V tomto případě je tento termín na místě. Na obecné úrovni však tento pojem do citlivé komunikace nepatří, proto není vhodné jej automaticky používat.

Naopak je vhodnější používat pojmy jako „transgender muž/žena“, „trans osoba“, „transgender osoba“ či „tranzice“.

Změna vzhledu (např. pomocí hormonální terapie) či jména není nutnou podmínkou tranzice. Tranzice je naopak vnímána jako proces, kdy trans osoba začne žít v souladu se svou identitou, nikoliv pouze jako proces, kdy dochází k fyzickým či úředním změnám.

Při komunikaci tématu s dětmi můžeme zdůraznit, že naše identita, tedy to, čím jsme a kým se cítíme být, je ovlivněna mnoha vlivy, jako například rodinné zázemí, kultura, rasa, zájmy, gender nebo jazyk. Všechny tyto faktory složitým způsobem ovlivňují to, kým se cítíme být. Každý/á má svůj vlastní prožitek sebe samé/ho, bez ohledu na to, jestli má světlou nebo tmavou barvu kůže, jestli mluví německy nebo česky či jestli fyzicky vypadá jako dívka nebo chlapec. Tento prožitek vlastního já je jedinečnou a rozmanitou zkušeností, která se nedá zařadit do jednoznačných kategorií, a zároveň se tato zkušenost může během našeho

života měnit. Příkladem takového jedinečného prožitku vlastního já je i příběh o transdívce Avery, o které si její okolí myslelo, že je chlapcem, ale ona se cítila být dívkou.

Pro doplnění můžeme také uvést, že obdobně jako Avery se může cítit i člověk, o kterém si jeho okolí myslí, že je dívkou, on se však uvnitř cítí být chlapcem. Takové lidi nazýváme trans(gender) chlapcem/mužem. Existují však také případy, kdy se člověk necítí být ani mužem, a ani ženou. Tito lidé sami sebe nejčastěji nazývají jako agender, genderfluid, non-binary, gender-nonconforming atd.

ZDROJE:

Pro více informací, materiálů se můžete obrátit na organizaci Trans*parent www.transparentprague.cz, která mimo jiné organizuje vzdělávací akce, workshopy či odborné diskuze. Další informace naleznete také v publikaci z roku 2017 *Who are you? The kid's guide to gender identity* od Brook Pessin-Whedbee.

HUBENÝ CHLAPEC PETR

(jedná se o smyšlenou osobu)

Chlapeček Petr byl vždycky hodně hubený, i když toho snědl stejně jako jiné děti. Ty se mu za jeho hubenost smály a říkaly, že vypadá jako kostra. Když se rozhodl hrát házenou, všichni ho varovali: „Vždyť se zlomíš! Máš tak tenké ruce i nohy!“ Petr se ale stal skvělým hráčem házené. Všem tak dokázal, že být hubený neznamená být slabý.

ZDROJE:

Zdroj obrázku: <https://www.flickr.com/photos/157010168@N03/45579128605/>

DĚVČÁTKO S BRÝLEMI

(jedná se o smyšlenou osobu)

Malá Katka se moc těšila na svůj první den ve školce. Najde tam nové kamarády a kamarádky a budou si spolu hrát. Když rodiče přišli toho prvního dne odpoledne Katku do školky vyzvednout, čekali, že ze třídy vyběhne jejich šťastná holčička, kterou ráno přivedli. Šourala se k nim ale posmutnělá Káťa. Hlavu sklopenou, bylo zřejmé, že ji něco trápí. A aby ne! Děti ve školce si všimly, že Katka nosí brýle a začaly jí dávat různé přezdívky. Katce se to vůbec nelíbilo.

I paní učitelka si další den všimla, že Katka sedí sama a nehraje si s ostatními dětmi. Proto za ní přišla a ptala se, co se stalo. Káťa se paní učitelce se svým trápením svěřila.

Po obědě paní učitelka svolala všechny děti k sobě. „Teď si spolu zahrajeme hru. Rozdělíme se na skupiny podle toho, kdo má jakou barvu očí. Děti s modrýma a zelenýma očima budou v jedné skupině a děti s hnědýma ve druhé. Děti s modrýma a zelenýma očima budou mít program jako obvykle a děti s hnědýma očima půjdou se mnou na zmrzlinu.“

Děti s modrýma a zelenýma očima si začaly okamžitě stěžovat, že to není spravedlivé a že ony chtějí jít na zmrzlinu s ostatními. Paní učitelka děti utišila a vysvětlila jim. „Vidíte, děti, jak jste se cítily, když jste nemohly jít na zmrzlinu jenom proto, že nemáte hnědé oči? A co vy, děti s hnědýma očima, chcete, aby na zmrzlinu mohli jít všichni?“ Všechny děti souhlasně kývaly hlavami. „A může s námi jít i Katka, která má modré oči a brýle?“ Děti znovu souhlasně kývaly hlavami. „Katka je přece děvčátko se stejnýma modrýma očima, jako mají ostatní. A její brýle na tom nic nemění.“

Na zmrzlinu šly tehdy s paní učitelkou všechny děti. A od té doby si také všechny děti spolu hrají bez ohledu na to, jestli má někdo oči modré, zelené, hnědé nebo nosí brýle.

ZDROJE:

Zdroj obrázku: <https://www.freepik.com/free-photos-vectors/school>

VIETNAMKA HA TANH ŠPETLÍKOVÁ

Když byla Ha Tanh ještě malou dívkou, přestěhovala se s rodiči z rodného Vietnamu k nám do České republiky. Protože vůbec neuměla naši řeč a vypadala jinak než její spolužáci a ostatní lidé z okolí, zažívala těžké chvíle. Dokázala se s nimi ovšem poprat. Vystudovala vysokou školu, stala se scénáristkou a módní návrhářkou. Později objevila svou novou vášeň. Stalo se jí herectví. Má za sebou už hraní v několika seriálech a v roce 2018 se dokonce stala první vietnamskou herečkou, která získala hlavní roli v českém celovečerním filmu. U herectví se však nezastavila a plní si i další sny. S manželem Martinem vlastní několik restaurací v Praze, a je tedy i velice úspěšnou podnikatelkou.

ZDROJE:

Články o Ha Tanh Špetlíkové na novinky.cz:

<https://www.novinky.cz/zena/styl/484194-ha-thanh-spetlikova-vietnam-se-rapidne-meni.html>

<https://www.novinky.cz/kultura/479579-miss-hanoi-jite-psy-kocky-a-vypadate-vsichni-stejne.html>

Zdroj obrázku: <https://www.novinky.cz/kultura/479579-miss-hanoi-jite-psy-kocky-a-vypadate-vsichni-stejne.html>

KATHERINE JOHNSON – INSPIRATIVNÍ STARŠÍ ČLOVĚK

Tato paní se narodila už před více než sto lety. Dovedete si to představit? Narodila se v Americe a tam také vyrůstala se svými rodiči a třemi sourozenci. Dlouho studovala a stala se matematickou, tedy někým, jehož prací je počítat hodně složité matematické příklady. A to přesto, že to pro ni bylo moc těžké – hodně lidí si totiž myslelo, že když má tmavou pleť a je holka, tak nedokáže počítat tak dobře jako třeba kluci. Jenže ona v tom byla skvělá! Nenechala se odradit a šla za svým snem. Celý život pracovala na tom, aby lidé mohli létat do vesmíru – kolem Země, na Měsíc, a někdy v budoucnosti třeba i na Mars.

ZDROJE:

Zdroj obrázku: https://media.vanityfair.com/photos/57bb1434d13c35693b7749b1/master/w_600,c_limit/katherine-johnson.jpg

CHLAPEC S DLOUHÝMI VLASY

(jedná se o smyšlenou osobu)

Marek měl velmi rád svoje dlouhé vlasy a nechtěl, aby mu je maminka ostříhala. Cítil se jako Samson, o kterém mu četli rodiče a jehož síla byla ukrytá právě v jeho vlasech. Někteří chlupci se však začali Markovi posmívat, že vypadá jako holka. On se ale nenechal přesvědčit, že být „holkou“ je něco špatného, protože s kamarádkami vždy zažíval hodně zábavy. Nakonec ho i kluci posměváčci začali brát mezi sebe, protože viděli, že Marek je skvělý kamarád, který každému rád pomůže. Marek byl šťastný. Měl nejen super vlasy, ale i hodně dobrých kamarádů a kamarádek, kteří ho měli rádi takového, jaký je.

ZDROJE:

Zdroj obrázku: <https://unsplash.com/photos/U2uMgZAZAnw>

AVERY JACKSON – TRANSGENDER DÍTĚ

Jednoho dne se v Americe v Kansas City narodil šťastným rodičům chlapeček. Dali mu jméno Avery. Byl to chlapeček jako každý jiný, měl krátké vlasy, nosil klučíčí oblečení a hrál si se svým bráchou. Když mu byly asi tak 4 roky, začal se Avery cítit smutně, byl často našťvaný, a dokonce nechtěl chodit do školky.

Jeho maminka a tatínek nevěděli, proč se Avery tak změnil. Všimli si ale, že když si oblékne dívčí oblečení, je to najednou zase ten veselý a šťastný Avery jako dřív. Jednou na společných nákupech se Avery rodičům svěřil: „Říkáte mi, že jsem kluk, myslíte si o mně, že jsem kluk, ale víte o mně, že uvnitř se cítím jako holka?“

A tak rodiče kvůli tomu začali s Averym chodit za různými doktory a doktorkami, aby zjistili, co se s jejich synem děje. Lékařky a lékaři rodičům vysvětlili: „Většina dětí je spokojena s tím, že se narodí jako holka nebo jako kluk. Občas se však může stát, že některý chlapeček se necítí být chlapečkem a některá holčička se necítí jako holčička. Takovým lidem se říká transgender a váš syn Avery se uvnitř cítí jako holčička. Je tedy trans dívkou. Ačkoliv se narodil do chlapeckého těla, uvnitř se cítí být holčičkou.“

Rodiče od té doby dovolili Avery nosit o víkendech dívčí oblečení. Když měla jednoho dne jít Avery na oslavu narozenin, rázně odmítla obléknout se jako kluk, jak to chtěli rodiče. Už nechtěla předstírat, že je klukem. Na oslavu šla v dívčím oblečení. A kamarádi a kamarádky? Vůbec jim to nepřišlo divné, přijali Avery v dívčím oblečení jako dívku. Den po oslavě šla Avery do školy poprvé oblečená jako dívka, v růžovém od hlavy až k patě. Poprvé po dlouhé době se zase do školy těšila. „Nejlepší věcí na tom být holkou je, že nemusím předstírat, že jsem kluk“, říká Avery.

ZDROJE:

Příběh o Avery Jackson uveřejněný v National Geographic: <https://www.national-geographic.com/magazine/2017/01/editors-note-gender/>

Příběh o Avery Jackson uveřejněný v USA today: <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2016/12/19/trans-girl-9-makes-history-national-geographic-cover/95584058/>

Zdroj obrázku: <https://www.rollingstone.it/cinema/news-cinema/gender-revolution-la-trasformazione-dellidentita-di-genere/349729/>

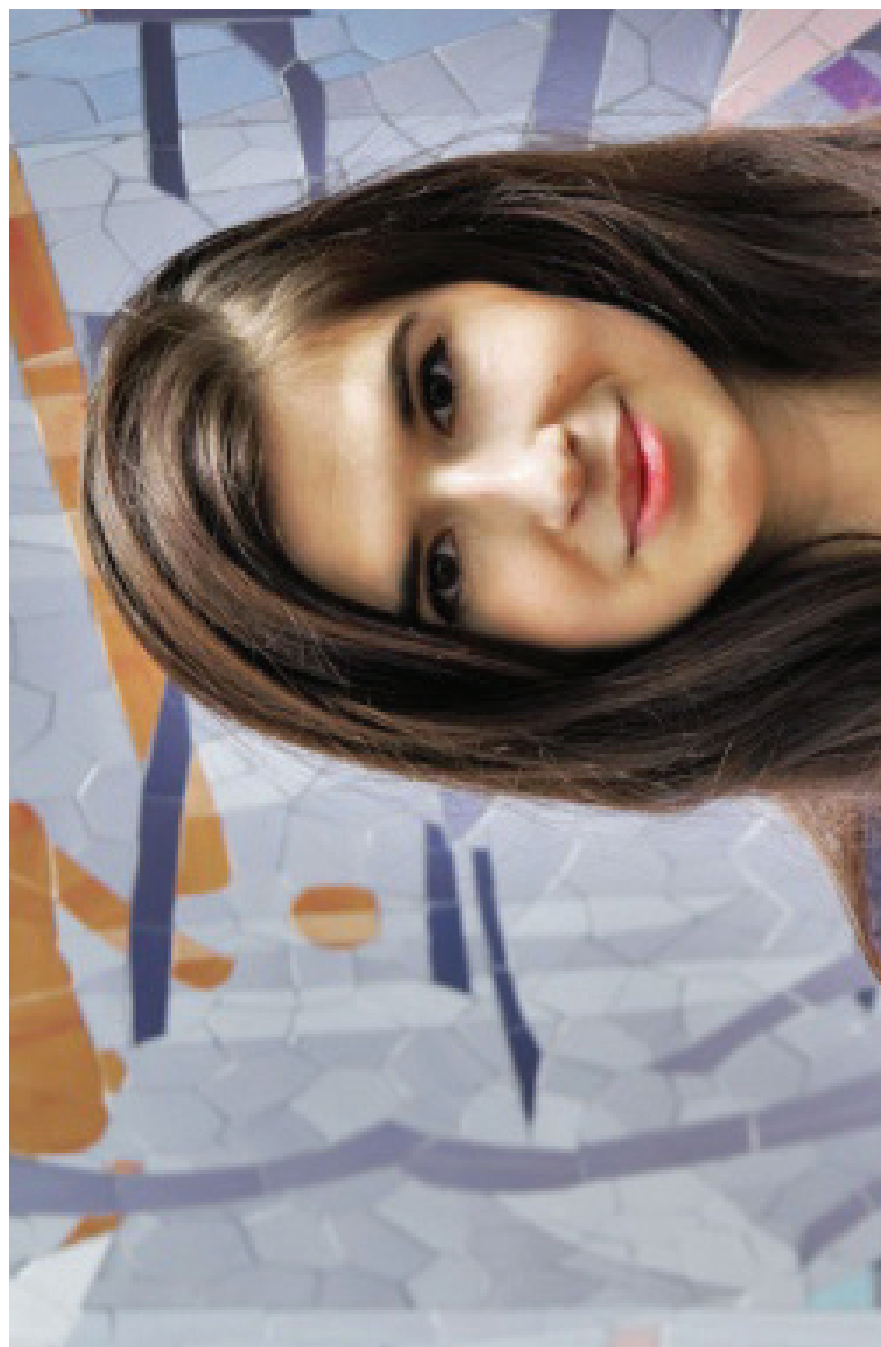
MICHAEL SAM – HOMOSEXUÁLNÍ HRÁČ AMERICKÉHO FOTBALU

Michael začal hrát fotbal na střední škole v Texasu. Jelikož byl velmi dobrým hráčem, nabídla mu jedna z vysokých sportovních škol možnost u nich studovat a hrát za jejich fotbalový tým. Michael byl na vysoké škole jedním z nejnadanějších hráčů. Jeho tým vyhrál spoustu zápasů a Michael získal různá sportovní ocenění. V posledním ročníku vysoké školy se Michael rozhodl svěřit se s jeho velkým tajemstvím. Svým spoluhráčům a kamarádům z týmu veřejně přiznal, že se mu více líbí kluci než holky. Přiznal svým spoluhráčům, že je homosexuál neboli gay. Pro Michaela toto přiznání nebylo lehké, protože byl prvním z profesionálních hráčů amerického fotbalu, který veřejně oznámil, že ho jeho srdce táhne k mužům, a ne k ženám. Jeho fotbalový tým, jeho spoluhráči a kamarádi tuto novinu přijali, respektovali a Michaela podpořili.

ZDROJE:

Zdroj obrázku: <https://www.cbssports.com/nfl/news/nfl-draft-theres-a-real-chance-michael-sam-wont-be-drafted/>

Biografie Michaela na Wikipedii: https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Sam

STUDENTKA ASTROFYZIKY

LENKA ZYCHOVÁ

Když byla Lenka malou dívkou, zajímal ji nejvíce vesmír a hvězdy. Proto jí také rodiče a všichni další z rodiny kupovali knihy, ze kterých se mohla dozvídat o vesmíru stále něco nového a zajímavého. Ve škole jí šla moc dobře matematika i fyzika a o vědu se zajímala čím dál víc. Od lidí z okolí, dokonce i od učitelů často slychala: „Je to podivné, že holčičku zajímají takové věci!“ a kroutili nad tím hlavami. Lenka se ale nevzdala a dál studovala to, co ji nejvíc zajímalo – vesmír a hvězdy. Aby ale všem ve svém okolí ukázala, že umí být taky holkou podle jejich představ, zapsala se do kurzu orientálního tance. Ten si nakonec zamilovala pro svou vlastní radost z tančení. Nikdy se nevzdala žádného ze svých snů – dnes je velmi úspěšnou tanečnicí, a tanec dokonce vyučuje po světě, zároveň studuje doktorát a věnuje se astrofyzice.

ZDROJE:

Článek o Lence Zychové na novinky.cz: <https://www.novinky.cz/ve-da-skoly/455982-ve-vesmiru-je-ticho-rika-astronomka-lenka-zychova.html>

Článek o Lence Zychová na e15.cz: <https://www.e15.cz/the-student-times/astrofyzicka-lenka-zychova-slychavala-jsem-od-lidi-nemela-bys-jit-studovat-rade-ji-na-neco-holciciho-ekonomku-1333434>

Zdroj obrázku: <https://scienceslam.muni.cz/slam/finals2017/zychova>

RODINY

PESTRÉ RODINY

Text příběhu: Drahomíra Čechovská
Předmluva: Lucie Čechovská, Kristýna Pešáková
Ilustrace: Olena Ivanchenko, Anna Vančurová (Butterflies and Hurricanes)
Jazyková korektura: Drahomíra Čechovská
Grafická úprava a sazba: Denisa Kuimcidis

Vydalo NESEHNUTÍ v roce 2018, třída Kpt. Jaroše 18, 602 00 Brno, www.nesehnuti.cz

1. vydání

ISBN: 978-80-87217-55-9

Vytištěno na recyklovaném papíře.

Vznik publikace podpořila Rada vlády pro rovnost žen a mužů a Úřad vlády v rámci programu Podpora veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací v oblasti rovnosti žen a mužů na rok 2018.

Smyslem knížečky „Pestré rodiny“ je ukázat dětem, že lidé pocházejí z různých rodin a že rodina již dlouho neznamena jen máma, táta a jejich dvě děti. Příběh o pestrých rodinách, inspirovaný knihou „All Families Are Special“ od Normy Simon, byl vytvořen na základě skutečných příběhů dětí žijících v České republice. Vanesa, Matyáš, Ota, Johana, Péťa a Bao jsou děti z jedné školky a spolu s paní učitelkou Evou se jednoho dne rozhodnou prozkoumat, jak různorodé mohou jejich rodiny být. Že oni sami nebo jejich vrstevníci či vrstevnice mohou žít ve střídané péči, s matkou samoživitelkou či s rodiči, jejichž rodina přišla do České republiky z jiné země. Příběhy dětí ukazují, že rodiny jsou pestré a je zajímavé poznávat jejich různé podoby. Tím se knížečka snaží přispívat k větší toleranci a otevřenosti a pomoci dětem přijmout rodinu, ve které žijí, ať už je jakákoliv.

NESEHNUTÍ

„Kdo jsou ty děti na fotografii, co máte na stolku, paní učitelko?“ ptá se Matyáš, který pomalu dokončuje obrázek k narozeninám pro kamarádku Johanku.

„Jsou to moje děti, dvojčata Adam a Anna. Já jsem jejich maminka.“

Většina dětí zvedla překvapené obličejíky od právě rozdělaných činností. Některé kreslily, jako třeba Matyáš, jiné skládaly puzzle, dvě děvčata začala stavět dům z kostek pro svého kamaráda, který ukládal plyšového zajíčka do nového pelíšku. Je to zvláštní, že paní učitelka má také svou rodinu, na to nikdy nepomyslely.

„Každý je součástí nějaké rodiny,“ řekla paní učitelka Eva, když spatřila údiv v očích dětí. Svolala všechny k sobě, usadila se s nimi do kruhu na koberci a zeptala se: „Nechtěly byste si povědět o tom, kdo patří do vaší rodiny?“ „Ano, ano!“ volaly děti jedno přes druhé a některé třepaly rukama nad hlavou, že chtějí, aby jim paní učitelka dala slovo.

Vaneska dostala slovo jako první. Jindy se spíše ostýchá přede všemi mluvit, ale teď se i její ruka nadšeně třepotala mezi ostatními. „V naší rodině je mamka, taťka, já a moje sestry.“

„Ty máš čtyři sestry, že Vanesko?“ ověřuje si paní učitelka. „To si máš stále s kým hrát a povídat!“

„To mám, paní učitelko,“ zasměje se holčička a odhrne z čela neposedné tmavé vlasy, „nejlepší je to teď s malými sestřičkami! Ta jedna se teprve učí chodit, druhá začíná mluvit a je při tom dost legrace.“ Tmavá Vanesina očka se rozzáří, když popisuje, co se u nich doma, kde je stále plno lidí, děje.

„Vanesčina rodina je velká,“ říká paní učitelka. Rodiny mohou být různě veliké. Má někdo z vás, děti, malou rodinu?“

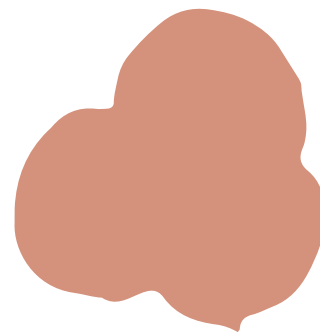

„Ty, Matyáši? Tak povídej!“

„V naší rodině jsme tři. Máma, táta a já. Ale vlastně by tam měl patřit i náš Modrásek. To je rybička. Je správné říct, že domácí zvířátko patří do rodiny, paní učitelko?“

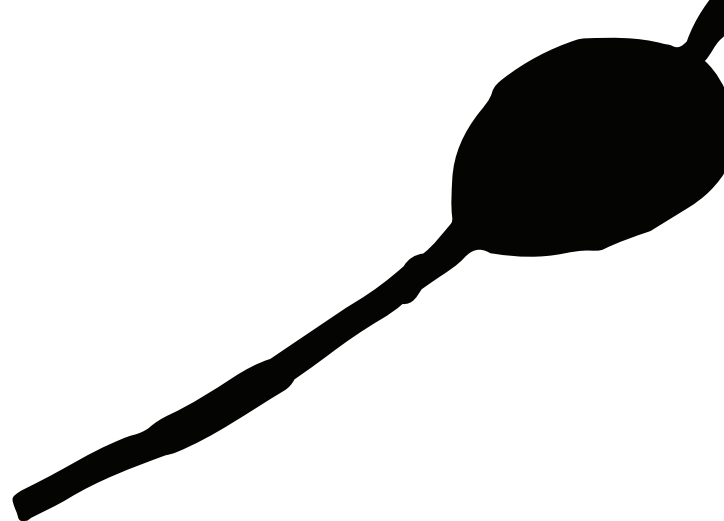
„Já myslím, že ano, Matyáši. Co vy na to, děti?“ Většina kývne hlavou na znamení souhlasu, že i zvířátko může být členem rodiny.

„Víte, Modrásek nedávno umřel,“ pokračuje Matyáš smutně. „Pochovali jsme ho, ale pořád na něj musíme myslet. Možná ale,“ ožije Matyáš, „budeme mít nové zvířátko! Byli jsme se na něj už podívat a já, máma i táta jsme si o něm zjistili spoustu zajímavostí. Moc jsem si ho zamiloval. Je to ježeček. Až ho budu mít, rád bych ho všem přinesl ukázat.“

Ota mává rukou a volá: „My jsme taky tři! Ale nebydlíme všichni spolu. Dva týdny jsem já a můj zajíček s maminkou v bytě, kde jsme dřív bydleli všichni společně i s tatínkem, a další dva týdny jsem zase se zajíčkem u táty. Bydlí jinde, ale mně se líbí, že pokoj pro mě zařídil úplně stejně jako ten, co mám u mámy. A můj zajíček je plyšový, tak mu to stěhování nevadí.“

„S tátou si často hrajeme na piráty. Naše loď pluje po moři a cesta je plná překvapení. Táta je pirátský velitel a já jeho pirátský pomocník. Musím se toho ještě hodně naučit, ale už pomáhám při vaření i při úklidu. Táta mě za to chválí a večer od něj vždycky dostanu pusku na dobrou noc.“

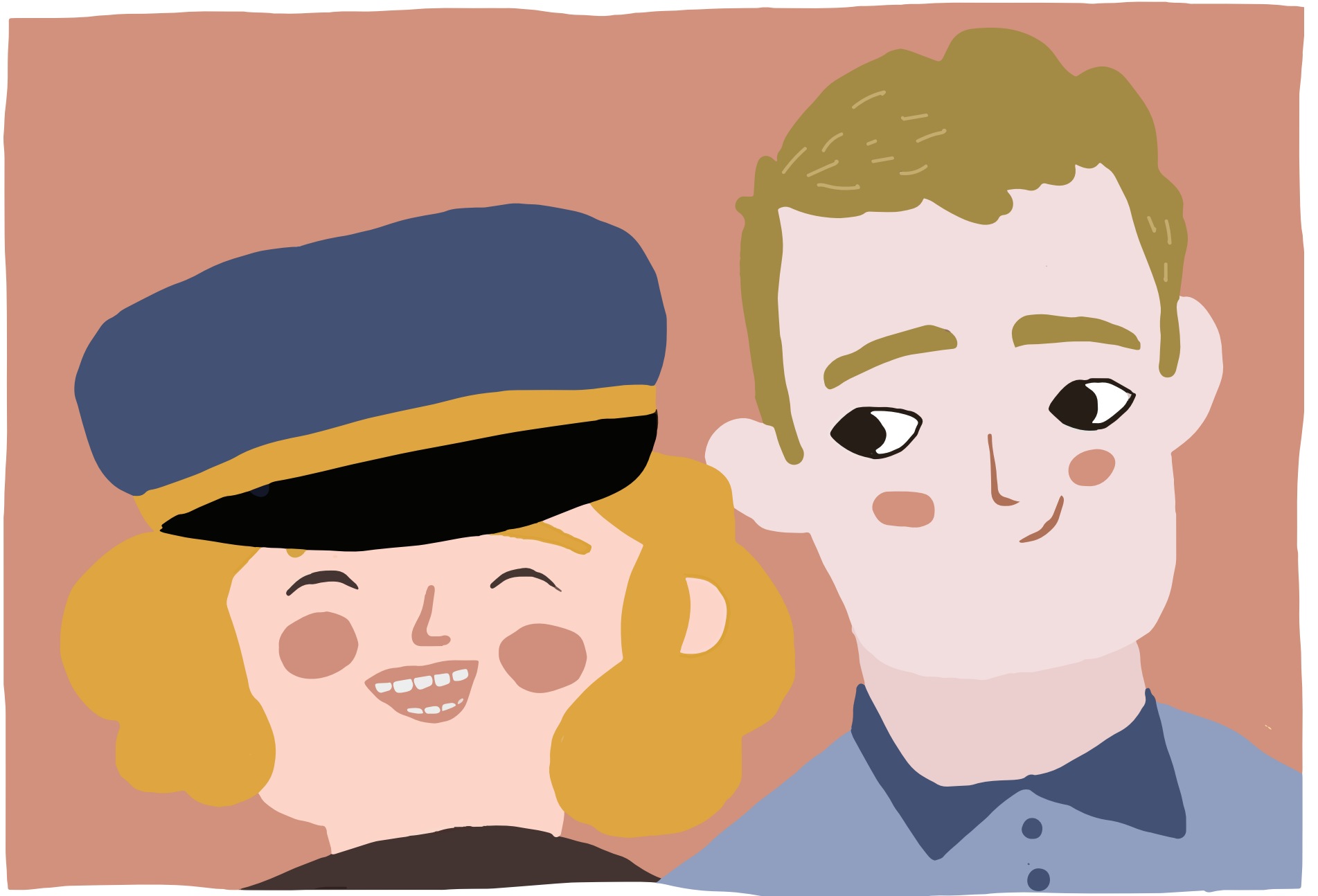

Malá Péťa, holčička se světlými nakrátko ostříhanými vlasy, vstala a přistoupila k paní učitelce. „Chceš teď povídat ty, Péťo?“ sklonila se k ní učitelka s otázkou. Děvčátko přikývlo a sedlo si na nejbližší volnou židličku. Tam se jí sedělo líp než na koberci. Pohupovala nohou obutou ve šněrovací botičce, na které byl nápadný vyšší podpatek než na té druhé. Péťa má od narození levou nohu kratší než pravou, a aby se obě srovnaly, nosí tuto speciální botku.

„My jsme v naší rodině teď s tatínkem dva, protože maminka umřela. Povídáme si o ní. Když prohlížíme mamčinu fotografie, táta vypráví, kde všude byli a jak se maminka o mě starala, když jsem se narodila.“

„Já moc ráda stavím dráhu pro vláčky. Tatínek mi s tím často pomáhá a pak se oba radujeme, když vlak celou dráhu projede a ani jednou nevykolejí. Večer před spaním se těším na tátovy pohádky. Umí je krásně vyprávět! Některé sám vymýšlí a já mu s tím vymyšlením občas pomáhám.“

„Každé ráno mě táta budí pusou na čelo. Snídani už má vždycky pro nás oba připravenou. Spolu ještě vybíráme oblečení do školky a pospícháme, abychom tam nepřišli pozdě.“

O slovo se přihlásila Johanka: „Mě vodí do školky jedna, nebo druhá máma a odpoledne mě někdy vyzvedává táta.“

„Ty máš dvě maminky?“ ptá se Matyáš.

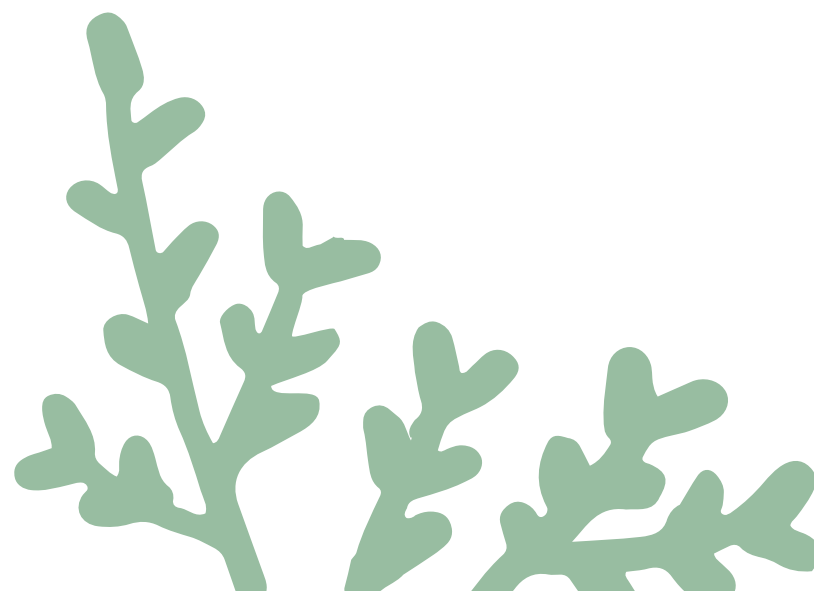
„Ano. Bydlím s dvěma maminkami a táta bydlí v jiném bytě,“ vysvětluje Johanka a upravuje si přitom růžovou krajkovou sukýnku. Tu si dnes vybrala ke své oblíbené fialové halence.

Ráda kreslí. Svým postavičkám navrhuje oblečení a nikdy ho nezapomene doplnit barevnými ozdobami, sponkami, gumičkami nebo i taštičkami. Dnes odpoledne se Johanka musí převléknout do sportovního. Pojedou totiž s maminkami na kolech do lesa sbírat ostružiny. Už se moc těší. Mňam, budou péct ostružinový koláč!

„Moje rodina je velká, ale nežije pohromadě v jedné zemi,“ hlásí se o slovo drobný černovlasý Bao. „Maminka a tatínek pocházejí z Vietnamu. Tam teď žije už jen babička s dědou. Já, máma a táta bydlíme spolu. Když jsou oba rodiče v práci, jsem s babi Věrkou. Říkáme jí tak, i když ona ve skutečnosti moje babička není. Bydlí sama, její děti jsou daleko, a tak se s ní naše rodina spřátelila a pomáháme si navzájem.“

Rodiče mají hodně starostí s obchodem, kde prodávají potraviny. Já si na obchod zatím jen hraju. S tatínkem spolu někdy vaříme. To mě baví. Když nás navštívila babička s dědou z Vietnamu, moc všem chutnala vietnamská jídla, která jsme připravili. Chutnalo i babi Věrce, a dokonce se naučila, jak se vietnamsky řekne děkuji, prosím a dobrý den!“

Když se vystřídaly všechny děti, vzala si slovo opět paní učitelka: „V rodině zažíváme někdy šťastné, někdy smutné chvíle. Můžete si, děti, vzpomenout na některé smutné chvíle?“

Zvedlo se několik rukou. Děti hovořily o tom, když byl někdo nemocný a doktor řekl: „To je vážné.“ Nebo maminka ztratila práci a nedařilo se jí najít novou. „Já jsem byl hodně smutný, když na sebe rodiče křičeli,“ svěřil se Ota. „Moc jsem si přál, aby přestali.“

„Děti, teď si povězme, jaké dobré věci jste v rodině zažily,“ řekla paní učitelka. Každý toho měl mnoho co povědět – výlety s rodiči a prarodiči na zajímavá místa, pobyty u příbuzných, dovádění s oblíbenými strýci či tetami, se sourozenci, s bratranci a sestřenicemi, posílání zpráv a obrázků příbuzným z výletů, k narozeninám, radost z obdarovávání.

„Když přijdou smutné chvíle, děti, rodina si pomáhá navzájem, aby se všichni cítili lépe. A když nastanou dobré časy, opět celá rodina společně prožívá radost. Lidé v našich rodinách jsou jako dílky puzzle. Jsou velmi důležití pro to, aby byl obrázek poskládan. Každý obrázek je jiný. Nejsou všechny rodiny stejné. Každá rodina je jiná.“

Paní učitelka s úsměvem ve tváři přelétla pohledem po dětech. Ještě chvíli bylo ticho. Pak se všichni rozběhli po třídě dokončit své přerušené hry. Dotvořit jeden dílek svého životního obrázku puzzle.

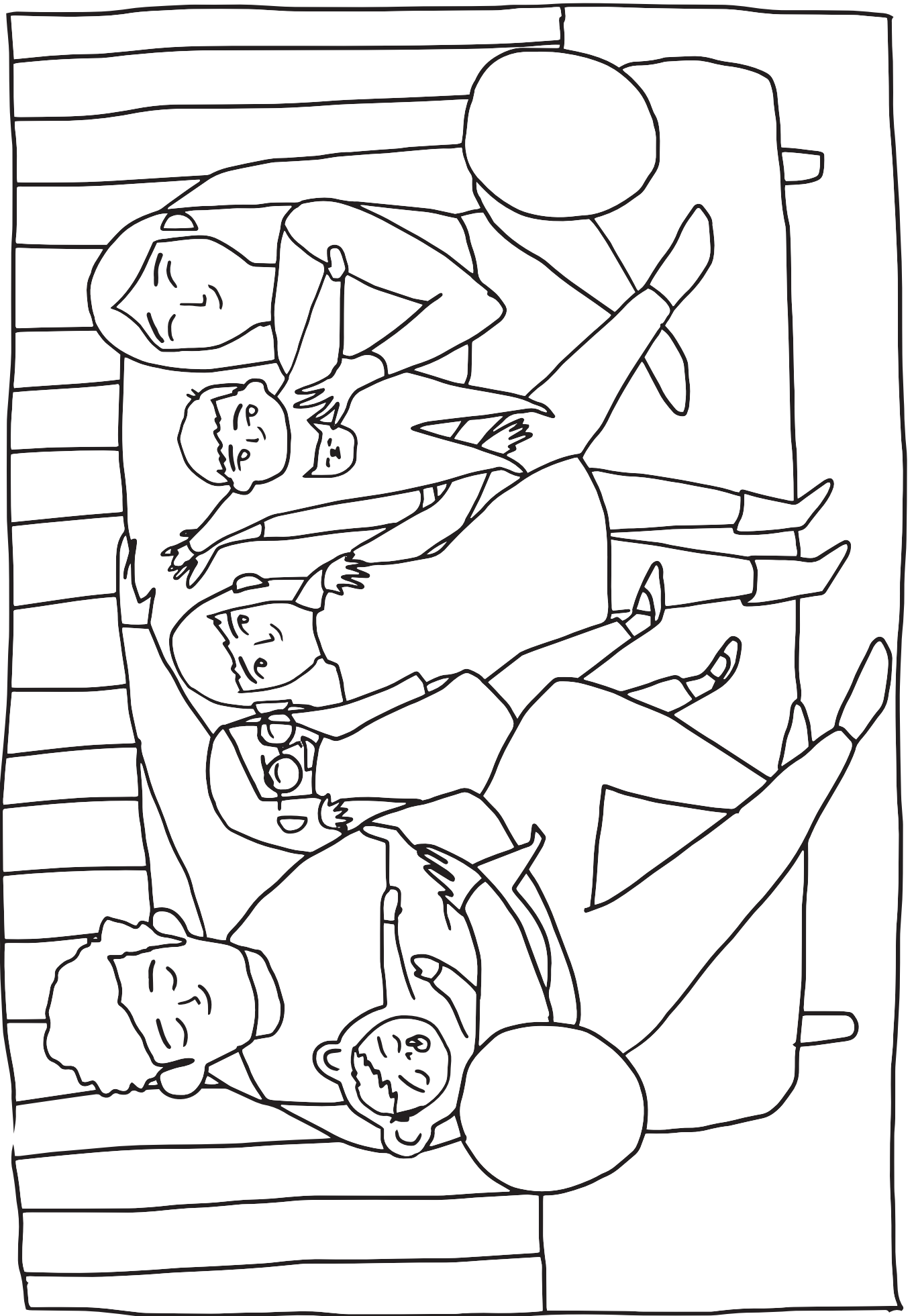

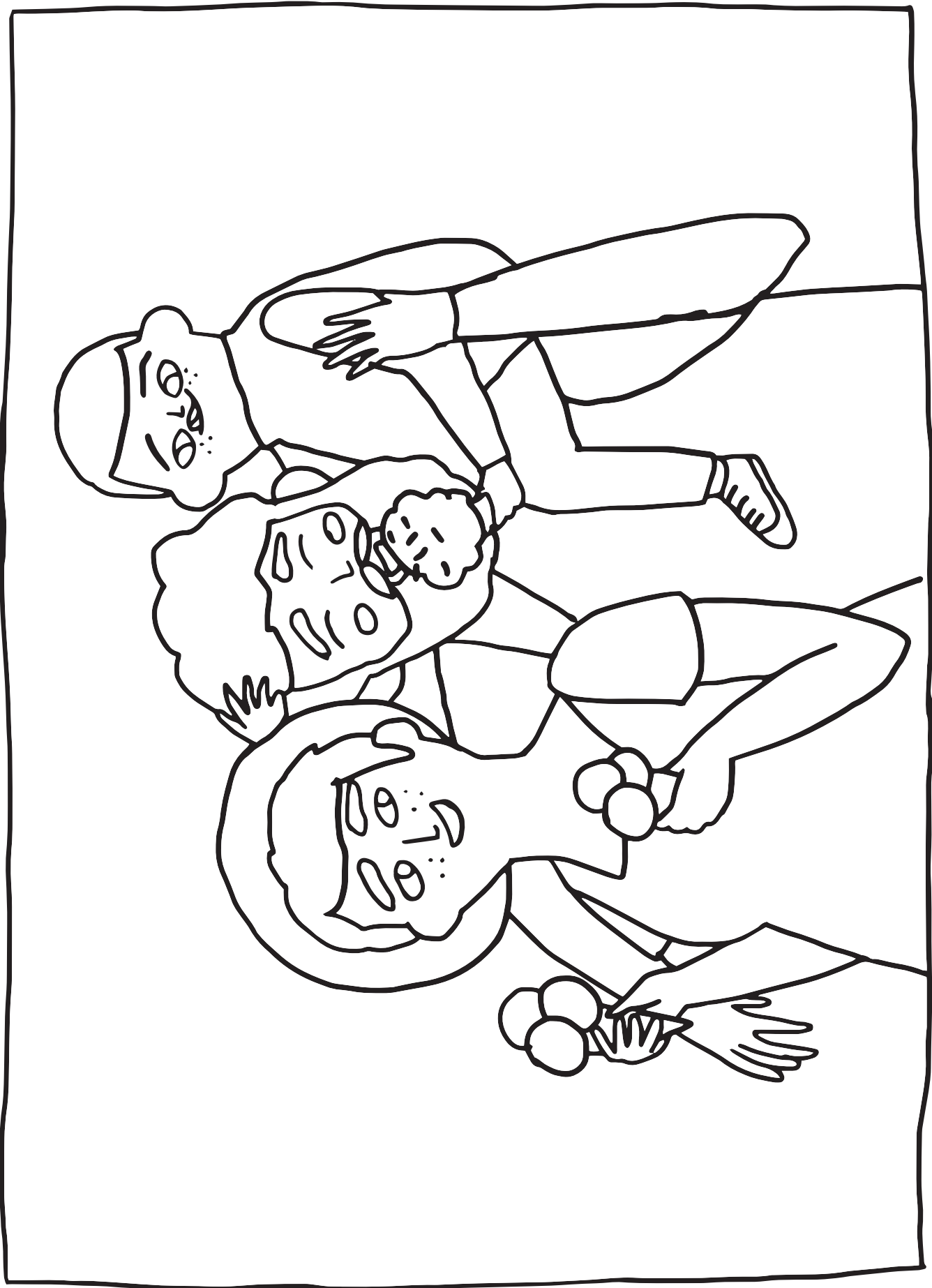

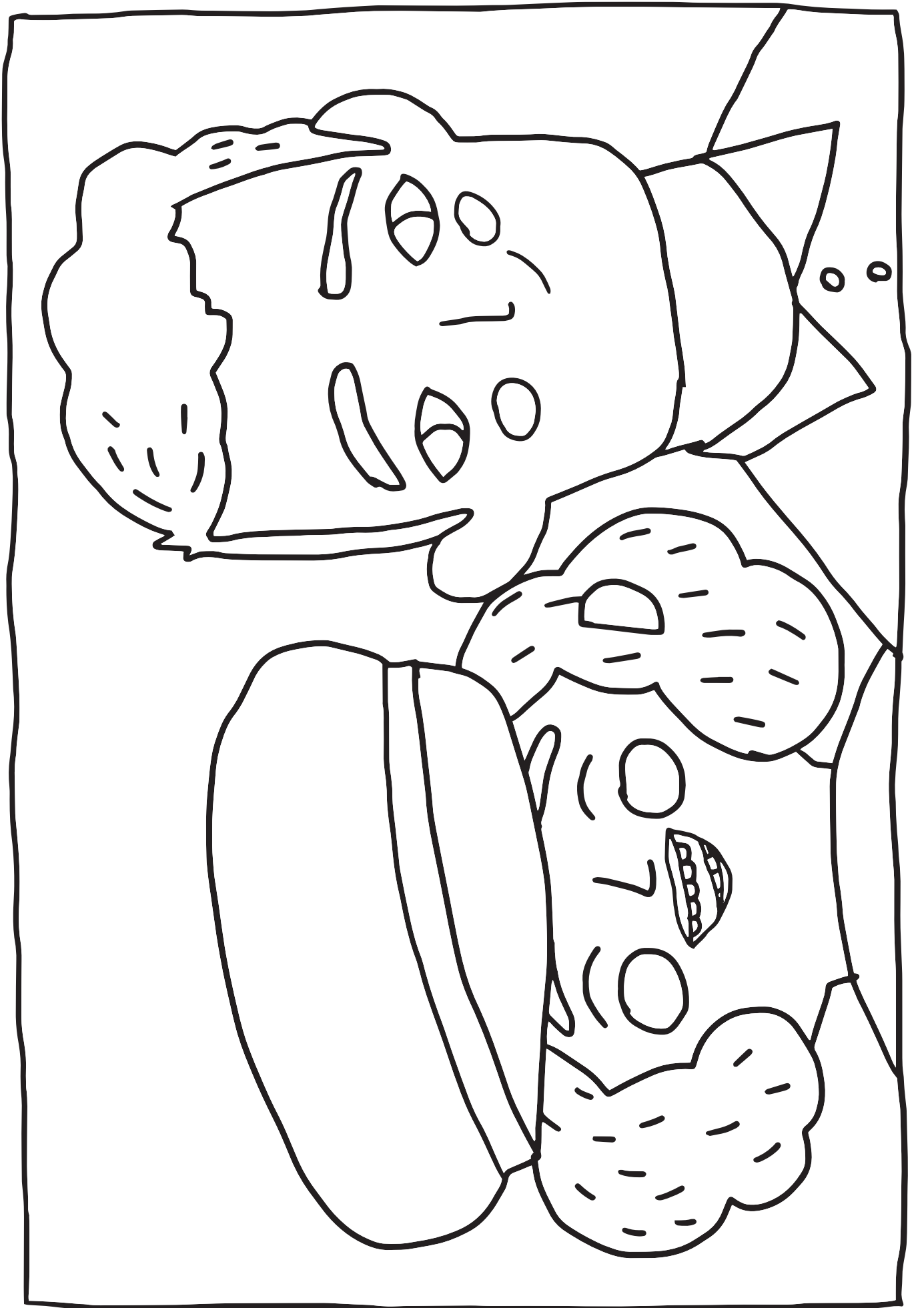

Vznik publikace podpořila Rada vlády pro rovnost žen a mužů a Úřad vlády v rámci programu Podpora veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací v oblasti rovnosti žen a mužů na rok 2018.

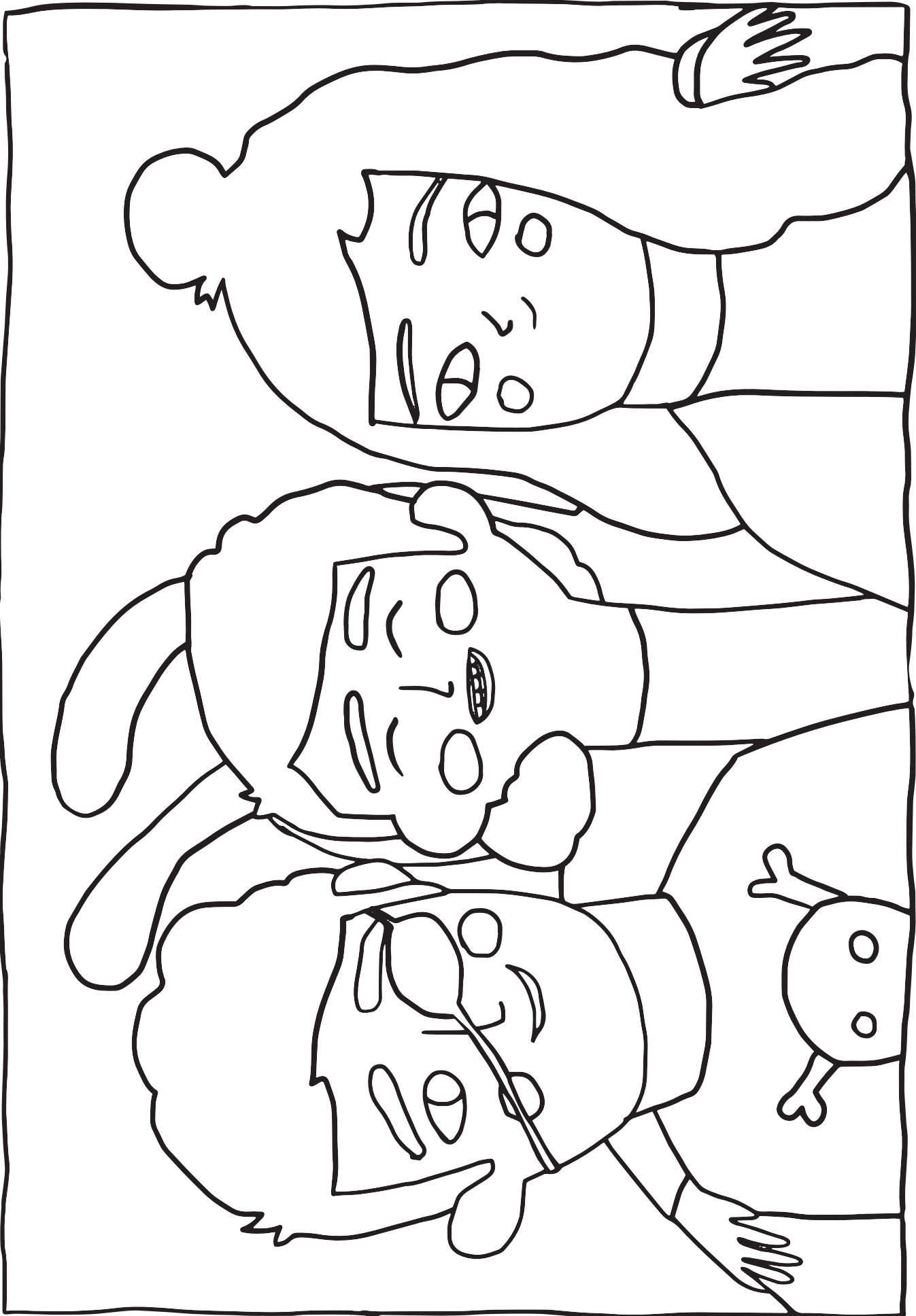

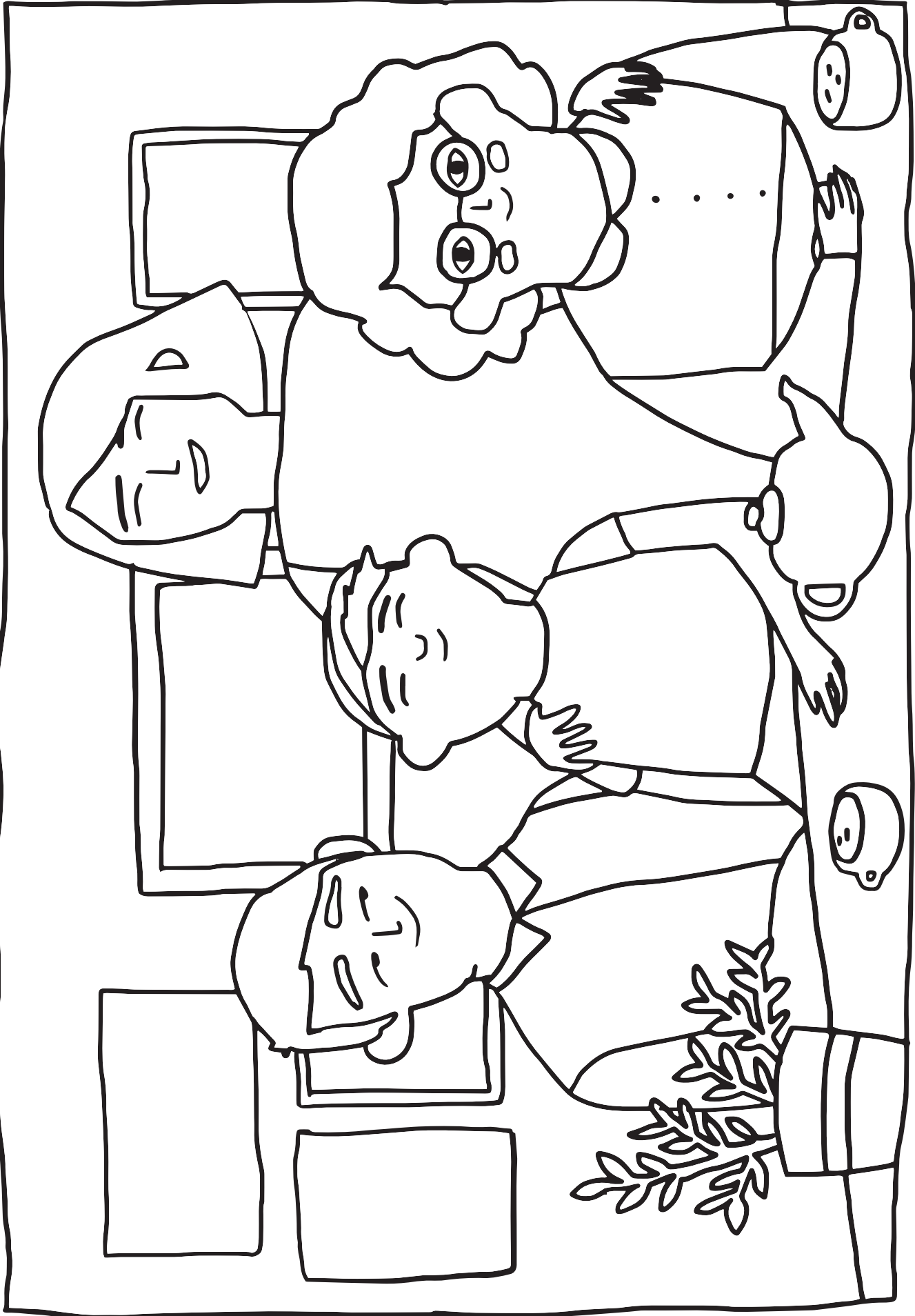

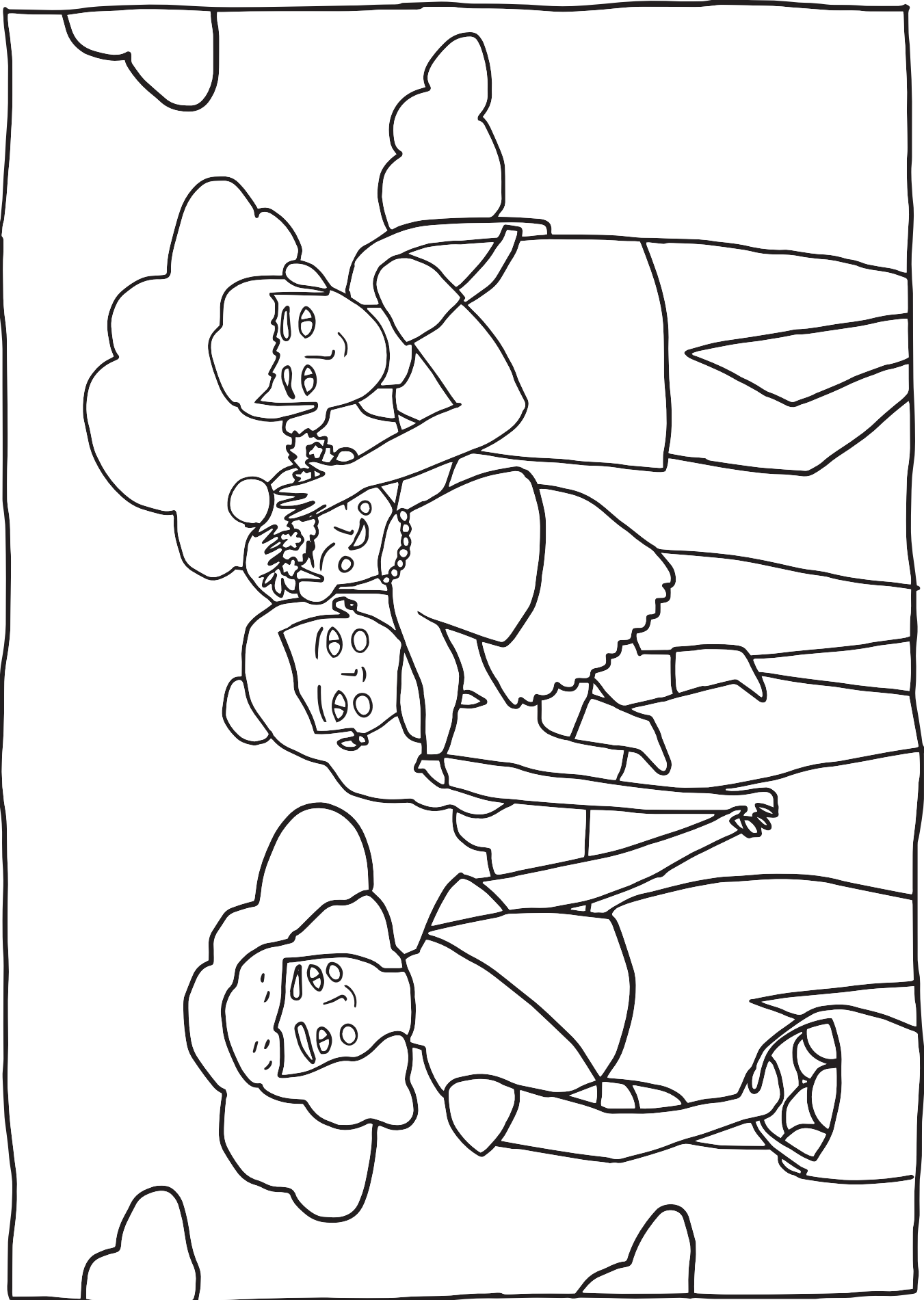

NESEHNUTÍ (NEZÁVISLÉ SOCIÁLNĚ EKOLOGICKÉ Hnutí)

Jsme sociálně-ekologická nevládní organizace. Cílem našich ekologických a lidskoprávních aktivit je ukázat, že změna společnosti založená na respektu k lidem, zvířatům i přírodě je možná a musí vycházet především zdola. Proto podporujeme angažované lidi, kteří se zajímají o dění okolo sebe a kteří považují zodpovědnost za život na naší planetě za nedílnou součást své svobody.

Dáváme odvahu měnit svět.

PŘIPOJTE SE

Je vám naše činnost sympatická?
Chcete se aktivně podílet na tom, co děláme?
Staňte se dobrovolníkem či dobrovolnicí NESEHNUTÍ.
dobrovolne.nesehnuti.cz

PODPOŘTE NÁS

Naše činnost je závislá na finanční podpoře lidí, jako jste vy.
Podpořte nás libovolnou částkou na účet
č. 2600013234/2010 a buďte změnou, kterou chcete vidět na tomto světě.
Děkujeme.
podporte.nesehnuti.cz

NESEHNUTÍ

svoboda – zodpovědnost – angažovanost
tel.: 543 245 342, brno@nesehnuti.cz
facebook.com/nesehnuti
twitter.com/nesehnuti
instagram.com/nesehnuti
www.nesehnuti.cz

